

İSLAMİ FİNANS ARAÇLARININ KULLANIM ORANLARININ ARTIRILMASI İÇİN KATILIM BANKALARININ YAKLAŞIMLARININ İNCELENMESİ

Mustafa YURTTADUR*

ORCID ID: 0000-0001-7416-222X

Öz: Bu çalışma ile genel anlamda en fazla kullanılan İslami finans araçlarının her birinin reel sektörlerde nasıl kullanıldığının sırasıyla açıklanmasının yanında katılım bankacılığının tarihi gelişimini ele alarak bu bankaların ortaya çıkmasında hangi sebeplerin daha fazla etkin olduğunu ortaya koyarak fon toplama ve kredi kullandırma yöntemlerini incelemek amaçlanmıştır. Öncelikle kullanımları daha çok olan İslami finans araçlarının tanımları yapıldıktan sonra daha etkin bir şekilde nasıl kullanılacakları üzerinde durulmuştur. Katılım bankalarının İslami finans araçlarının kullanım oranlarını artırabilmeleri için müşterileri ile kurmuş oldukları iletişim ve müşterilerine bu araçları anlatmaları ile bu araçların kullanım oranlarının artması arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma sözlü görüşme tekniği kullanılarak katılım bankaları çalışanları ve müşterileri üzerinde yapılmıştır. Bunun yanında katılım bankalarının bu araçların kullanımında ne kadar etkin oldukları ve daha ne kadar etkin olabilecekleri üzerinde özellikle ayrıntılı bir şekilde konu edinilmiştir. Çalışma ile gelinen noktada katılım bankalarının İslami finans araçlarının kullanım oranlarının artırılmasında ki yerleri ve önemlerinin ne kadar büyük olduğu ortaya konulmuştur. Katılım bankalarının çalışanlarının İslami finansal araçlarla ilgili iyi bir şekilde eğitilmeleri sonucunda müşterilerini bu finansal araçlarla ilgili bilgilendirmeleri

* Doç. Dr. Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, Gönen Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Bölümü, myurtadur@bandirma.edu.tr

Bu makale Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (ESAM) Eski Genel Sekreteri merhum Prof. Dr. Arif Ersoy'un aziz hatırasına ithaf edilmiştir.

DOI: <https://doi.org/10.53662/esamdergisi.943374>

Araştırma Makalesi
Research Article

Geliş Tarihi: 26/05/2021
Kabul Tarihi: 11/07/2021

sayesinde de kullanım oranlarının yükseleceğini ifade edebiliriz. Ayrıca bu bankaların İslami finans araçlarının konvansiyonel bankaların araçlarına göre ne kadar avantajlı olduklarını anlatma konusunda da önemlerinin fazla olduğunu anlamak mümkündür. Tüm bunların yanında katılım bankalarının finans araçlarını müşterilerine çok iyi anlatabilmeleri sağlandığında bu araçların kullanım oranlarının yükseldiği ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslami Finans, Katılım Bankacılığı, İslami Finans Araçları, Bankacılık, İslami Finans Araçlarının Kullanım Oranları.

ANALYSIS OF THE APPROACHES OF PARTICIPATION BANKS TO INCREASE THE USAGE RATE OF ISLAMIC FINANCIAL INSTRUMENTS

Abstract: In this study, it is aimed to examine the methods of fund collection and loan disbursement by explaining the historical development of participation banking and revealing which reasons are more effective in the emergence of these banks, as well as explaining how each of the most widely used Islamic financial instruments is used in the real sector. First of all, after the definitions of Islamic financial instruments, which are used more, are emphasized how they can be used more effectively. It has been investigated whether there is a relationship between the communication that participation banks have established with their customers in order to increase the usage rates of Islamic financial instruments and their explanation of these tools to their customers. The research was conducted on participation banks employees and customers using the verbal interview technique. In addition, a particularly detailed topic has been given on how effective participation banks are in the use of these tools and how effective they can be. At the point reached by the study, the place and importance of participation banks in increasing the use of Islamic financial instruments has been revealed. We can state that as a result of the good training of the employees of participation banks on Islamic financial instruments, their usage rates will increase by informing their customers about these financial instruments. In addition, it is possible to understand that these banks are very important in explaining how advantageous Islamic financial instruments are over conventional banks. In addition to all these, when the participation banks are able to explain the financial instruments to their customers very well, it becomes evident that the usage rates of these instruments increase.

Keywords: Islamic Finance, Participation Banking, Islamic Finance Tools, Banking, Usage Rates of Islamic Financial Instruments.

GİRİŞ

Finansman ihtiyacı bireylerden řirketlere, toplumlardan űlkelere kadar hayatın her kademesinde kendine insanlık tarihi boyunca önemli bir yer bulmuřtur. Bu ihtiyacın maliyetinin en düşük seviyede gerçekleřtirilebilmesi için kaynakların verimli bir řekilde kullanılabilmesi maliyete maruz kalan yapı için çok bűyűk önem arz etmektedir. Rekabetin artması ve genel anlamda karlılıkların düşük seviyelerde seyretmesi tűm maliyet kalemlerinin iyi irdelenmesi gereklilięi finansman ihtiyacı duyan tűm yapılar için zorunlu hale gelmiř durumdadır. Finans kaynaklarının verimli kullanımı denildięinde borçlanmanın en düşük borçlanma oranları ve borçlanma riskinin paylaşılabilmesi dűřűnűlmektedir.

Konvansiyonel bankaların hem fon toplarken hem de fon kullandırırken faiz esasıyla hareket etmelerinden űtűrű son dűnemlerde katılım bankalarının finansman ihtiyacı duyan yapılarla daha yakın iliřki içerisine girmeleri piyasalarda ki etkinliklerini arttırabilmeleri anlamında son derece műhimdir. Őzellikle faiz oranlarının yűksek olduęu űlkelerde bu bankaların etkin bir řekilde finans araçlarını kullanıma koyabilmeleri çok daha kolaydır. Dięer taraftan faiz oranlarının düşük seviyelerde seyrettięi geliřmiř űlkelerde ise konvansiyonel bankaların verdięi kredi miktarlarının çok daha űzerinde verebilecekleri borç miktarlarıyla tercih edilebilirliklerini arttırabilmektedirler. Ayrıca konvansiyonel bankaların çalıřma esasları ile katılım bankalarının çalıřma esaslarının birbirinden farklı olmasından dolayı yařanılan finansal krizlerden katılım bankalarının etkilenme dűzeyleri konvansiyonel bankalara oranla daha düşük dűzeylerde gerçekleřmektedir. Faizsizlik prensibinden űtűrű katılım bankaları her sektűrde ki iřletmelerle çalıřmamaktadırlar. Daha çok uygun řartlarda hizmet veya űrűn űretimi yapan reel sektűr řirketlerine finansman saęladıkları için krizlerde bu sektűrlerin etkilenme oranları düşük kaldığından katılım bankalarının bu anlamdaki kriz karneleri daha iyi konumdadır.

İslami finans araçlarının tűm çeřitlerinin genel olarak ortaya konulmasının yanında her bir aracın nasıl kullanıldığı ve taraflara ne gibi avantajlar saęladıęı tűm yűnleriyle incelenmiřtir. Tűm bunların yanında İslami finans araçlarının konvansiyonel bankaların finans araçlarına oranla hangi yűnlerde daha űstűn oldukları ayrıntılı bir biçimde irdelenmiřtir. Faizin olmaması ve riskin karřılıklı paylařımı İslami finans araçlarının konvansiyonel bankaların finans araçlarına oranla űne çıkan avantajları konumundadır. Ayrıca ortaklık hususunun űn plana çıkması da bir dięer konu olarak ele

alınmaktadır. İslam dininin ana esaslarından olan paylaşım ve yardımlaşma konuları her alanda olduğu gibi finans araçlarında da her zaman en ön sırada yerini almaktadır.

Yatırımlara karşılıklı ortak olmak üzerine kurulan ve yatırım ortaklığı olarak bilinen mudarebe; ortak finansman inşa etmek üzerine kurulmuş ve herkesin hisse oranı kadar söz sahibi olduğu ortaklık finansmanı olarak adlandırılan müşareke; maliyetin yanında karı da esas alarak bir işe girişmeyi baz alarak finansman oluşturabilme yöntemini seçen murabaha; bir ürünü veya hizmeti vadeli satarak uygun koşullarda finans olanağı sunabilme hususunu ön planda tutan selem; bir malı kiralamak suretiyle karşı tarafa finansman sağlamayı amaç edinen icara ve son olarak ise faizin olmadığı borçlanma aracı türlerinden olan temelinde somut bir varlık olan finansman aracı olarak görülen sukuk ayrıntılı olarak konu edinilerek her bir İslami finans aracının tüm yönlerine yer verilmiştir.

Katılım bankalarının müşterileri ile kurdukları iletişim ve müşterilerine sahip oldukları İslami finans araçlarını etkili bir şekilde anlatmaları ile bu araçların kullanım oranlarının artıp artmadığıyla ilgili bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmaya çalışılmıştır. Bu araştırma için nitel araştırma yöntemlerinden olan sözlü görüşme tekniği kullanılmıştır. Sözlü görüşmeler katılım bankaları müşterileri ve katılım bankası çalışanlarıyla yapılmıştır. Katılım bankası çalışanlarının İslami finans araçlarıyla ilgili çok iyi bir şekilde bilgi sahibi olmaları sonucunda bunları müşterilerine aktardıklarında bu araçların kullanım oranlarının arttığı görülmektedir. Bu sebeple katılım bankalarının müşterileri ile kurdukları iletişim son derece önemlidir. Katılım bankası çalışanlarının eğitimleri de müşterilere verecekleri bilgiler konusunda yeterli olabilmeleri anlamında katılım bankalarının üzerine eğilmesi gereken ve son derece önem arz eden bir konudur.

Katılım bankacılığının tarihsel gelişiminin ardından bu bankaların ortaya çıkmasına sebep olan faktörlerin neler olduğu irdelenmiştir. Katılım bankalarının fon toplayabilmek için hangi yöntemleri kullandıklarının yanında fon dağıtmada hangi metodları daha çok uyguladıklarının üzerinde durulmuştur. Bu bankaların fon kullandırırken finansman ihtiyacı duyan kişi veya şirketlere İslami finans araçlarını ne kadar sunabildiklerinin yanında araçların kullanım oranlarının maksimum seviyelere çıkartılabildiği amacıyla neler yaptıkları ile yapmaları gerekenlerin neler oldukları bütün bir şekliyle ifade edilmiştir. Katılım bankalarının ulaşabildiği kişi ve şirket sayısı büyüklüğünün İslami finans araçlarının kullanılma derecesini olumlu yönde etkilediği realitesi ile hareket edildiğinden çalışmamızda bunun yapılabilmesi için tüm tarafların ne yapması gerektiği açık bir şekilde ifade edilmiştir. Tarafların tamamının risk alması başarı için önemli ve kaçınılmaz bir ölçüttür. Tüm bunların yanında İslami finans araçlarının kullanım oranlarının artırılmasında katılım bankalarının yerinin neresi olduğu ve aslında nerede olması gerektiğinin de altı özellikle çizilerek gerekli önerilerde

bulunulmuştur. Önerilerin uygulanmasıyla makro ölçekten mikro ölçeye doğru bir değerlendirme yapmamız gerekirse öncelikle global finans piyasaları ardından ülkenin finans piyasası sonrasında da kişilerin yeya şirketlerin bütçeleri bu durumdan olumlu yönde etkilenecektir.

1. LİTERATÜR TARAMASI

Battal ve Yalçınkaya (2013) “İslami Finansman ve Havaalanı Yatırımlarının Faizsiz Finansman Araçları ile Finansmanı” isimli çalışmaları faizsiz finans yöntemleri incelendikten sonra sukuk tüm yönleriyle irdelenmiştir. Ardından havalimanı yatırımlarının finanse edilmesinde faizsiz finans yöntemlerinin uygulanabilmesi anlamında örnekler ayrıntılarıyla verildikten sonra Türkiye’de yapılacak olan havalimanı yatırımlarında bu araçların kullanımlarıyla ilgili önerilerini ortaya koymuşlardır.¹

Çonkar (2017) “Bir İslami Finansman Aracı Olarak Girişim (Risk) Sermayesi Finansman Yöntemi: İşleyişi, Finans Sistemine Katkıları” isimli çalışmasında girişim sermayesi yönteminin nasıl işlediğinin, taraflarının ve bu yöntem için gerekli fonların nasıl toplandığının üzerinde durarak işletmelere olan katkılarını da ayrıntılı olarak ele almıştır. Çalışmanın sonraki bölümünde girişim sermayesi finansmanının İslami finans yöntemi olma yönü ele alınarak bu yöntemin Türkiye mevzuatına getirdiği genel çerçeve incelenmiş sonrasında da yöntemin uygulamasının yaygınlaşabilmesi için alınabilecek önlemleri sıralamıştır. Yazar girişim sermayesinin Türkiye’de aktif olarak kullanılmasının çok önemli olduğunu, yeni teknolojilerin hayat bulmasındaki önemini, rekabet ortamını güçlendireceğini ve bu yöntemin Türkiye’de faizsiz finansman uygulamalarının çok geniş alanlara yayılmasındaki önemini de ayrıca ifade etmektedir.²

Arzova ve Şahin (2019) “Tarımın Finansmanında Selem Yöntemi ve Muhasebe Kayıtları” adıyla yaptıkları çalışmalarında selem yönteminin ne olduğunu açıkladıktan sonra tarımda finansman ihtiyacının ne kadar olduğu ortaya konulmuştur. Selem yönteminin barındırdığı tüm riskler anlatılmış ve bu yöntemin nasıl muhasebeleştirileceği ifade edilmiştir. Selem yönteminin tarım alanındaki üretimde son derece etkin kullanılabileceği çalışmanın sonunda önerilmiştir.³

¹ Ünal Battal, Akansel Yalçınkaya. “İslami Finansman ve Havaalanı Yatırımlarının Faizsiz Finansman Araçları ile Finansmanı”, Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, 50/575 (2013): 45-58.

² M. Kemalettin Çonkar, “Bir İslami Finansman Aracı Olarak Girişim (Risk) Sermayesi Finansman Yöntemi: İşleyişi, Finans Sistemimize Katkıları”, International Journal of Islamic Economics and Finance Studies, 3/2 (Temmuz 2017): 100-124.

³ Sabri Burak Arzova, Bertaç Şakir Şahin. “Tarımın Finansmanında Selem Yöntemi ve Muhasebe Kayıtları”, Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi, 3/7 (2019): 32-47.

Yazıcıoğlu ve Kazak (2019) yaptıkları çalışmalarında sukuk ve çeşitlerini tüm ayrıntılarıyla inceledikten sonra sukukun özellikleri üzerinde durmuşlardır. Dünya da ve Türkiye’de sukuk her yönüyle değerlendirildikten sonra murabahaya dayalı sukuk ihracının olanaklı olduğu fakat bu ihraç yapıldıktan sonra ikinci el piyasalarda işlem görmesinin caiz olmadığı ifade edilmiştir. Hibrid sukuk ihracında da bu sukukun ikinci el piyasalarda işlem görmesinin sakıncalı olduğu bu sukuk türü içerisinde murabahaya dayalı sukuk yer alırsa bu piyasalarda işlem görmesinin doğru olmadığına yer verilmiştir. İslami finans araçlarının sadece kar ve ticaret amacının çok üzerinde daha yüksek amaçlar edinen insanlar tarafından kullanılmasının da son derece önemli olduğu da ayrıca vurgulanmıştır.⁴

Güçlü ve Kılıç (2019) yapmış oldukları çalışmalarında İslami finansın Türkiye’de ki gelişimi, katılım bankacılığı, sermaye piyasaları, katılım sigortacılığı ve güncel gelişmelerin üzerinde durmuşlardır. Sonrasında İslami finansın ABD, İngiltere ve Malezya’da ki gelişimleri incelenmiştir. İslami finansın kısa zamanda kullanımının yaygınlaştığı, mevzuat noktasında yapılacak düzenlemelerin finans araçlarının başarılı bir şekilde yollarına devam edebilme ortamını ortaya koyacağı çalışmada ifade edilmiştir.⁵

Canbaz ve Erden (2020) yaptıkları çalışmada mudarebe finansmanının önündeki engellerin neler oldukları tüm ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda risklerin paylaşımından, reel sektörün desteklenmesine ve ortaklık kurmaya kadar birçok kavramın mudarebe yönteminin yüksek risk içermesi sebebiyle değerlendirilmediğinin üzerinde durulmuştur.⁶

Kacır (2020) yapmış olduğu çalışmasında finansal kiralamayı katılım bankacılığında her yönüyle ele aldıktan sonra risk faktörünü de incelemiştir. Yazar katılım bankalarının yaptıkları finansal kiralama sözleşmelerini konvansiyonel bankaların yapmış oldukları finansal kiralama sözleşmelerini temel almadan yapmalarının daha uygun ve daha doğru olmadığını da özellikle ifade etmiştir.⁷

⁴ İsalet Ebru Yazıcıoğlu, Hasan Kazak, “İslami Finansal Enstrümanlardan Birisi Olarak Sukuk: Hibrid Sukuk İçerisinde Yer Alan Murabaha Sözleşmelerinin İslami Hükümlere Uygunluk Yönünden İncelenmesi”, *Journal of Life Economics*, 6/1 (2019): 91-118.

⁵ Fatih Güçlü, Metin Kılıç, “İslami Finansın Türkiye, ABD, İngiltere ve Malezya’da Gelişimi”, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 17/3 (Eylül 2019): 271-293.

⁶ Muhammet Fatih Canbaz, Ahmet Sami Erden, “Katılım Bankalarında Mudarebe Finansmanını Engellenen Faktörler”, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5/4 (2020): 646-658.

⁷ Temel Kacır, “Katılım Bankacılığında Uygulanan Finansal Kiralama Yöntemindeki Risk Faktörünün İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18/3 (2020): 454-466.

Yatbaz ve atıkkaş (2021) “Murabaha Finansmanı Yönteminin Türkiye Muhasebe Standartları ve Faizsiz Finans Muhasebe Standartları Kapsamında Katılım Bankaları Açısından Muhasebeleştirilmesi: Karşılaştırılmalı Bir Örnek Uygulama” isimli çalışmalarında murabaha finansman yönteminin işleyişinin nasıl olduğunu ifade ettikten sonra Türkiye’de ki durumu hakkında bilgiler verilmiştir. Murabahanın muhasebeleştirilmesi de örnek uygulamayla ifade edilmiştir.⁸

Literatür taramasında bu zamana kadar konunun çalışmamızda ortaya koyduğumuz şekli ile ele alınmadığı görülmüştür. Genelde İslami finans araçları üzerine yapılan çalışmaların kimi zaman bu araçlardan birisi üzerine kimi zamanda tüm araçların belirli bir sektör üzerinde yoğunlaştığı yapılan literatür taramasıyla anlaşılmıştır.

2. İSLAMİ FİNANS ARAÇLARI

“Finansal bilgi, temel kişisel finans kavramları ve ürünleri ile özel olarak ilgili eğitim ve/veya deneyim yoluyla elde edilen bilgi topluluğudur. Bu nedenle, İslami finansal bilgi, özellikle İslami finans kavramları ve ürünleri ile ilgili edinilen bilgi birikimi olacaktır.”⁹ Bu bilginin temelinde yatan İslam inancı olup helal ve haram sınırlarını da finansal anlamdaki İslami bilginin hareket alanı olarak değerlendirmek mümkündür.

“Konvansiyonel finansta otomobil kredileri, ipotekli konut kredileri, kurumsal krediler, tahviller, özel girişim sermayesi ve risk sermayesi ile çok sayıda başka finans araç ve enstrümanı vardır. Bu araçlar İslami finansta da bulunmaktadır ama biçimleri farklıdır. Bazı durumlarda konsept benzerdir ama bazı küçük değişiklikler vardır. Bu küçük farklılıklar İslami finansın geleneksel finanstan ayrıldığı noktadır. Yine bu küçük farklılıklar bir işlemi riba temelli veya ribasız yapar. Ticari işlemlerin yapısındaki bu küçük değişmelerin önemsiz olduğu düşünülebilir, ama İslami finans için kesinlikle önemlidir. Piyasalarda kullanılan ve geçerlilik kazanan tüm İslami finansal araçların bağımsız Şeriat alimleri jüri heyeti tarafından gözden geçirilip onaylanması gerekmektedir. İster İslami bir kurum olsun, isterse geleneksel bir kurum olsun her banka ve finansal kuruluş İslami finans ürünlerini, yapılarını ve araçlarını bağımsız Şeriat jüri heyetine onaylatmalıdır. Mudarebe (yatırım ortaklığı), müşareke (ortaklık finansmanı), murabaha (maliyet artı kar), icara (kiralama), selem (vadeli satış) ve sukuk

⁸ Ayhan Yatbaz, Özgür atıkkaş, “Murabaha Finansmanı Yönteminin Türkiye Muhasebe Standartları ve Faizsiz Finans Muhasebe Standartları Kapsamında Katılım Bankaları Açısından Muhasebeleştirilmesi: Karşılaştırılmalı Bir Örnek Uygulama”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 89 (Ocak 2021): 1-26.

⁹ Sandra J. Huston, “Measuring Financial Literacy”, Journal of Consumer Affairs, 44/2 (Summer 2010): 307.

araçları Şeriat alimleri tarafından evrensel olarak kabul görmüş ve bugün İslami finansın merkezinde yer alırlar.”¹⁰

“İslam, Şer’i kurallarla ters düşmediği sürece, teknolojik gelişmelere karşı değildir.”¹¹ Mudarebe, müşareke, murabaha, icara, selem ve sukuk araçlarında teknolojinin son gelişmelerinden faydalanan İslami finans kurum ve kuruluşları müşterilerinin kullanımına sunmak amacıyla hareket etmektedirler. Emeğin ve alın terinin faiz karşısında neredeyse bir hiç sayılabildiği konvansiyonel finans araçlarına karşı İslami finans araçlarının aslında insanlık için çok ciddi bir kazanım olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bu araçların karşılıklı riskin de karın da paylaşıldığı bir sistem içerisinde hareket alanı bulunmaktadır. İnsan için paylaşım önemli olduğundan artırlarında eksilerinde paylaşımı büyük önem taşımaktadır. Şirketler için de aynı durum geçerli olduğundan katılım bankalarının gerek kişiler gerekse de şirketler üzerinde İslami finans araçlarının kullanımı yönünde kararlı çalışmalar ortaya koymaları bu araçların tanınırlılığı ve bilinirliği açısından son derece önemlidir. Katılım bankaları ne kadar çok kişiye veya kuruma ulaşırsa bu finans araçlarının kullanılma derecesi de hacmi de her geçen gün artacaktır. Ekonomik koşullar ve şartlar her geçen gün bu ortama doğru yol almaktadır. Finansal piyasalarda da artık işletmelerin karlılıklarında rekabetin artması sebebiyle çok ciddi düşüşlerin yaşanmasıyla maliyetlerin önemi daha önemli bir konuma yerleşmektedir.

2. 1. Mudarebe (Emek-Sermaye Ortaklığı)

“Bir tarafın emek, bilgi ve tecrübe, diğer tarafın (faizsiz banka) ise sermayesini ortaya koyarak yürüttükleri bir faaliyet türüdür. Tasarruf sahibine belirli projelere yatırım yapma imkanı sunan ve hisse senedi çıkararak finansman sağlayan bir yöntemdir. Bu yöntemde bir taraf proje için gerekli sermayeyi sağlarken, diğer taraf proje yönetiminden sorumludur. Sermaye sahibinin kesin bir kâr talebinin söz konusu olmadığı önceden belirlenen oranlarda kâr paylaşımı yapılan hesaplardır.”¹² Durum böyle olunca da taraflar projenin sonunda hangi oranda bir kar elde edeceğini bilerek işe gireceğinden projenin başarısı için tüm imkanlarını seferber etmektedirler.

Piyasalarda emeği olan bir insanın veya şirketin sermayesinin zayıf olduğu noktalarda emeğinin zayıf olmaması için sermayesi olan bir yapı ile hareket etmek

¹⁰ Borche Trenovski vd, “Gelecekteki Krizleri Engellemek İçin İslami Finans Araçlarının Alternatif Olarak Kullanılmaları”, Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi 2019 Bahar (Nisan 2019): 586.

¹¹ Yavuz Demirdöğen, “İslami Fintek Ekosistemi Üzerine Bir Değerlendirme”, Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2/1 (Mayıs 2020):84.

¹² Pınar Pehlivan, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi”. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16/31 (Nisan 2016): 302.

istememesi kadar normal bir durum yoktur. Bu anlamda dūřünūldūğünde mudarebe böyle bir durumda kullanılabilir ve verimliliği en yüksek olabilecek bir İslami finans aracıdır. Özellikle emeğin yoğun olduğu sektörler üzerine katılım bankaları mudarebeyi geliştirici çalışmalar yaparlarsa kullanım oranlarının yükselmesi muhtemeldir. Örneđin tarım sektörü bunların başında gelmektedir. Son dönemlerde yaşanan covid-19 pandemisi ile birlikte bu sektöre olan ilgi artmıştır. Artan ilgiyle birlikte bankalar mudarebeyi tarım sektöründe ki emeği olupta sermayesi kısıtlı olan şirketlerin kullanımına soktuklarında alınacak verim son derece yüksek olacaktır.

“Mudarebe akdi bağlayıcı bir akit değildir. Akit yapıldıktan sonra taraflardan herhangi birisi işe başlamadan önce ya da başladıktan sonra akdi tek taraflı bozabilir. Taraflardan biri akdi bozduğuna dair bir beyanda bulunduktan sonra diğerinin izni, rızası ve hazır bulunmasına gerek olmadan akit bozulmuş olur.”¹³ Bu özelliğinden ötürü taraflar rahat bir şekilde mudarebeye katılırlar. Aynı zamanda mudarebenin kullanım oranının yüksek olmasında bu özellik ön plana çıkmaktadır. Özellikle emek yoğun sektörlerde bu finans aracı yoğun olarak kullanılmaktadır.

2. 2. Müşareke (Ortaklık)

“şirket (müşareke) sözlükte, en az iki veya daha fazla şahsın hisselerinin bir araya getirilerek oluşturulan ortaklık anlamına gelmektedir. şirket kelimesi, Arapça kökenli olup “ře-ri-ke” kökünden türetilmiştir. Arapçada “şerike” ve “şerket” şeklinde kullanımları da olan bu kelime, Türkçede “ortaklık” kavramı ile ifade edilir. şirket, en az iki kiři arasında mal üretmek, hizmet sunmak, ticari faaliyetlerde bulunmak veya yatırım yapmak yoluyla kazanç elde etmek amacıyla kurulan bir ortaklık olarak da tanımlanabilir.”¹⁴ İslam da bir araya gelmenin ve birlikte hareket etmenin çok sayıda faydasının olduğu görüşünün hakim olduğu dūřünūldūğünde müşarekenin önemi bir kat daha artacaktır.

“Kar ve zarar paylaşımına dayanan bu hesap türünde mudarabadan farklı olarak hem yatırımcı, hem de girişimci projeye ortak bir sermaye sağlamakta, her iki taraf kara ve zarara ortak olmaktadır. Kar paylaşımı önceden sabit getiri belirlenmeden, tespit edilen oranlarda yapılırken, zarar paylaşımı sermaye oranında yapılmaktadır.”¹⁵ Bu özelliğinden ötürü müşarekeye yaklaşım İslami finans araçları içerisinde diğer araçlara

¹³ İmran Çelik, “Meşru Bir Yatırım Aracı Olarak Mudarebe ve Günümüzde Kullanımı”. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 1/3 (2017): 384.

¹⁴ Merve Büşra Altundere Doğan, Arif Ersoy. "Faizsiz Gayrimenkul Edinmede Azalan Mülk Ortaklığı Yöntemi". Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi 12 / 23 (Temmuz 2020): 386.

¹⁵ Pınar Pehlivan, “Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi”. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16/31 (Nisan 2016): 302.

oranla her zaman daha ön planda olmuştur. Ortak iş yapmanın ve güçleri birleştirmenin ekonomilerde rekabetin arttığı son dönemde önemi çok daha iyi anlaşılmıştır. İslam dininde ibadetlerde toplu olarak yapılan ibadetin karşılığı ile tek başına yapılan ibadetin karşılığının birbirinden çok farklı olduğu da göz önüne alındığında ortaklığın İslam ekonomisinde çok özel bir yerinin olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü her bir insanın rızıkının Allah tarafından verildiği dünya hayatında daha çok ortak ile yapılan işlerde rızıkların bir araya toplanmasıyla bereket daha yüksek olmaktadır. Müşarekeye bu anlamda yaklaşıldığında da diğer İslami finans araçlarına göre popülaritesi biraz olsun daha yukarılarda kalmaktadır.

2. 3. Murabaha (Vadeli Satış)

Murabaha İslami finans araçları içerisinde en çok bilinen ve kullanım alanlarının fazlalığı sebebiyle de oldukça çok kullanılan finansal bir araçtır. Sakıncalı olmayan her türlü ürünün çok rahat bir şekilde fonlanabildiği finansal araç olan murabaha sayesinde alım satımlar hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir.

“Murabaha, malın maliyetinin müşteriye bildirilmesi ve üzerine kar eklenerek satılmasıdır. Murabaha, güven esasına dayalı bir satım sözleşmesidir. Yani müşteri satın aldığı mal sebebiyle satıcıya ne kadar kar verdiğini bilmektedir. Bu tür akitlerde alıcı, satıcının beyanının doğruluğuna itimat etmekte ve akdi buna bina etmektedir. Bundan dolayı müşterinin rızasına sakatlayacak en küçük yalan beyan veya açıklanması gereken bir hususun açıklanmaması, akdin oluşmasına engel teşkil eder. Murabaha katılım bankaları tarafından uygulanan bir yöntemdir. Bu tür murabaha müşteri, banka ve satıcıdan oluşan üç tarafın gerçekleştirdiği işlemler bütününden ibarettir. Bu yöntemde müşteri satın almak istediği malı görür, beğenir ve peşin fiyatını öğrenir. Daha sonra katılım bankasına gelerek peşin fiyatını öğrendiği malın alınıp kendisine vadeli olarak satılmasını ister. Katılım bankası müşteriye değerlendirir, ödeme gücünü araştırır, çeşitli teminatlar alır ve müşteriye ne kadar vade farkı uygulayacağını açıklar. Sonra da malı peşin fiyata satıcıdan alıp, vadeli olarak müşteriye satar. Katılım bankası, malın peşin bedeli ile vadeli fiyatı arasındaki farkı kar olarak kaydeder. Burada önemli olan husus malı önce katılım bankasının satın almasıdır. Eğer müşteri satın aldığı bir mal için finansman talebinde bulunursa katılım bankası bu talebi kabul etmez. Çünkü bu durumda borcun finansmanı söz konusudur ve borç finansmanı ise faizdir.”¹⁶ Esas olan müşterinin satın almak istediği ürünü bulup sonrasında katılım bankasına bu ürünü bulduğunu ve satın almak istediğini söyledikten sonra katılım bankası ürünü fiziki olarak satın alır. Ardından satın alınan ürünü müşterinin talep ettiği vadede vadeli olarak müşteriye satar. Burada

¹⁶ Alpaslan Alkış, “İslam Hukukunda Katılım Bankacılığı Fon Toplama ve Kullandırma Yöntemleri”. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2/3 (2018): 127-128.

ürünün veya malın katılım bankası tarafından fiziki olarak satın alınıp müşteriye de satın alınan malın satımının fiziken yapılması gerekmektedir ki ürün veya mal ile ilgili tüm riskler karşılıklı olarak paylaşılmış olsun.

Fiziki olarak banka tarafından satın alınmadan malın veya ürünün kağıt üzerinde ki işlemlerle müşteriye satılması katılım bankalarının kurulma sebeplerine aykırılık teşkil etmektedir. Yani katılım bankaları da işin esasına uygun olarak işlem yapmak durumundadırlar. Eğer bu şekilde işlem yapılmaz ise katılım bankaları faizden kaçınmak adına kendileriyle çalışmak isteyen müşterilerine doğru davranmamış olurlar ki bu durumun İslam dininde yeri bulunmamaktadır. Sadece murabaha da değil tüm İslami finans araçlarında ki çalışma mantığı bu şekilde olmalıdır.

Şirketlerin ve kişilerin finansman ihtiyacının geçmiş dönemlere oranla çok daha fazla olduğu son dönemde vadeli satışların peşin satışlara oranla ağırlığı da artmıştır. Bu perspektiften bakıldığında murabahaya olan talepte geçmişe oranla çok daha artmış durumdadır. Katılım bankaları piyasaların geldiği bu noktada müşterileri ile etkin iletişimlerini vesilesiyle murabahanın avantajlarını çok iyi bir şekilde anlatabildikleri anda müşteri sayılarını olabildiğince artıracaklardır. Piyasanın ihtiyacına cevap verebildikleri her alanda tercih edilirlikleri de artacaktır.

2. 4. İcara (Kiralama)

İcara pek çok kaynakta sıklıkla “İslami Kiralama” olarak ifade edilmektedir. İcara, taraflardan birinin belirli bir bedel karşılığında belirli bir zaman aralığında bir varlığın intifa hakkını diğer tarafa aktardığı bir sözleşme ile olmaktadır. IFRS 16’ya göre kiralama işlemi, dayanak varlığın mülkiyetinden kaynaklanan tüm risk ve getirileri önemli ölçüde devretmesi halinde finansal kiralama olarak adlandırılır. Bu tanım kapsamına girmeyen kiralamalar ise faaliyet kiralamaları olarak tanımlanır. İslami finasta icara, (kira süresinin bitiminde ya da bitimine kadar) belirtilen varlığın sahipliğini transfer etmek üzere düzenlenebilmektedir.”¹⁷ Konvansiyonel finasta ki leasing e yakın bir çalışma mantığına sahip olan icara da diğer İslami finans araçlarında olduğu gibi İslam dininin faiz yasaklamasına uygun bir şekilde işlemler gerçekleştirilmektedir.

Konvansiyonel finansa ta ki kiralama işlemlerinde mal veya ürünün kiralama fiyatı belirlenirken piyasa faiz oranları baz alınmaktadır. Diğer taraftan icara da ise ürün veya malın kiralama işlemlerinde kiralama süresinde İslami kiralamaya konu edilen malın veya ürünün ne kadar karlılık getireceği hususu temel alınmaktadır.

¹⁷ İlker Gülençer, Emrah Ertugay, Rabia Kübra Tünel. "Faizsiz Finansal Araçlarda Ölçüm Sorunları". Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi 12 / 3 (Kasım 2019): 798.

Potansiyel karlılığın bir kısmı kiralama ücreti olarak katılım bankası tarafından talep edilmektedir.

İcara ile her sektörün rahat nefes alması ve her sektörde yatırımların önünün açılması mümkündür. Bu anlamda katılım bankalarına düşen yükte oldukça ağırdır. Katılım bankalarının icara finansal aracını müşteriye sunarken bu aracın avantajlarını bütün yönleriyle anlatmaları gereklidir. Avantajlar anlatıldığında reel sektörün bu finansal araca sıcak bakması da büyük bir olasılıktır. Çünkü İslami finans araçları öncelikle Allah'ın emir ve yasaklarına uygun araçlar olarak piyasalarda ki yerlerini almalıdır. Sonrasında ise maliyetleri konvansiyonel finans araçlarına göre çok daha uygun araçlar olmak iddiasını taşımalıdır. Her iki yönü taşıyan tüm finansal araçların kullanım oranları da yüksek olacaktır.

2. 5. Selem

Malın veya ürünün elde edilmeden önce belirlenen bir fiyattan satılması esasına dayanan selem finans aracı maliyetlere katlanmakta zorlanan ve peşin giderleri karşılamakta yetersiz kalan kişiler yada şirketler için oldukça uygun bir araçtır. Katılım bankalarının bu tür müşterilere hitap ederek selem aracını kullanılabilirliği anlamında müşterilerle sıkı irtibatla bulunmaları büyük önem arz etmektedir.

“Selem, basit olarak belirli nitelikte ve miktarda malın belirlenen ileri bir tarihte teslim edilmek üzere peşin fiyata satılmasına dayanan bir sözleşmedir. Genellikle dünya uygulamalarında tarımsal üretimde bulunan çiftçi ve küçük tüccarlara yönelik sunulmaktadır. Özellikle tarımsal üretimde hasadın gerçekleştirilmesi öncesinde çiftçiler çeşitli giderleri (tohum, gübre, işçilik vb.) karşılamak için sezon öncesi nakde ihtiyaç duymaktadırlar. Selem bu nakit sıkıntısının çözümünde önemli bir araç olabilir. Bu finansman yönteminin kullanımındaki bazı riskler özellikle tarım ürünlerinin fiyatlarındaki dalgalanmalar, ürünün depolanma maliyetlerine yönelik riskler, pazarlama riskleri, ürün teslim riskleri vb. durumlar katılım bankalarının bu yöntemi uygulamasını engellemektedir. Bu tarz risklerin önüne geçilmesi adına sunulan bu model önerisi farklı bir bakış açısı kazandırabileceği düşünülmektedir. Özellikle Lisanslı Depoculuk Sistemi ile Ürün İhtisas Borsası/Ticaret Borsaları, Türkiye’de katılım bankacılığının gelişimi için öncülük edebilecek, operasyonel kolaylık sağlayabilecek, işlem maliyetlerini düşürebilecek ve sağlanacak yapısal gelişimlerle katılım bankacılığı için kullanım alanları olabilecektir. Ayrıca selem finansman yönteminin hukuki altyapısının yasal otorite tarafından kullanışlı hale getirilmesi, bu yöntemin kullanımını katılım

bankaları açısından cazip hale getirebilecektir.”¹⁸ Bu anlamda hukuki altyapı üzerinde selem finans aracının kullanım kolaylığı yönünde düzenlemelerin yapılması kullanım oranlarını etkileyecek bir faktördür.

Selem aracının kullanılmasının önündeki en önemli engellerin belirsizlik riski üzerinde yoğunlaşmasından ötürü bu tür risklerin daha belirli hale getirilmesi yönünde katılım bankalarının çalışmalar yapması kullanılma oranını yakından ilgilendirmektedir. Son yıllarda dünya da görülen küresel ısınma sebepli iklim değişikleri vesilesiyle tarımsal ürünlerin hasat miktarları ekim yapılan dönemde tahmin edilememektedir. Ayrıca doğal afetlerin sayıca ve hacimce artması da selem aracının kullandırılmasını etkileyen bir diğer faktördür. Bu sebeplerde göz önünde bulundurulması risklerin daha da tanımlanabildiği çalışmalarla katılım bankaları özellikle tarım sektörüne selem aracıyla fonlama yapmak konusunda değerlendirmelerini yaparlarsa piyasalar tarafından olumlu değerlendirilirler. Çiftçilere yönelik derinlemesine iletişim kanalları kurdukları taktirde katılım bankaları selem aracının kullanımıyla ilgili hiçbir sorun yaşamadan çalışmalarını güçlendirerek yollarına devam edebilirler. İslami finans araçlarının her birinde olduğu gibi bu araçta da katılım bankalarının öncelikle müşterilerinin beklentilerini ve ihtiyaçlarını iyi tespit etmeleri sonrasında da beklentilerle birlikte ihtiyaçların giderilmesi noktasında çözüm üretmeleri katılım bankalarından beklenen bir davranıştır.

2. 6. Sukuk

“Sukuk, Arapça’da finansal sertifika anlamına gelen “sakk” kelimesinin çoğuludur. Latince karşılığı ise “ek” olan “sukuk” orta çağda müslüman tüccarlar tarafından alış-veriş ve diğer ticari faaliyetlerden kaynaklanan finansal yükümlülükleri gösteren bir kağıt olarak kullanılmıştır. Bu noktadan hareketle, sukuk, bir varlığa sahip olma ve ondan yararlanma hakkını gösteren faizsiz bir finansman bonusu olarak geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Diğer taraftan klasik bonoda sadece nakit akışı ve bono alıcısına belli bir tutarın belli bir süre sonunda ödeneceğini bildiren ticari bir belge olma özelliği söz konusu iken; sukukta, sukuk alıcısı, aynı zamanda sukuğa konu olan varlığın mülkiyet hakkına da sahip olmakta ve böylece sukuk, alıcısına sukuk varlıklarının satılmasından doğacak hasılatın yanında sukuk varlıklardan elde edilen gelirlerden de pay alma hakkı tanınmaktadır. Ayrıca sukuktaki mülkiyet hakkının, hangi faaliyet üzerinde olduğu (rneğin; borç, varlık, proje, ticaret, yatırım, ...) faizsiz finansman bonusu olan sukuğun çeşitlenmesine de neden olmuştur. Günümüzde İslami Finansal Kuruluşlar için Muhasebe ve Denetleme Organizasyonu

¹⁸ Onur şeyranlıoğlu, Alper Karavardar. “Katılım Bankacılığında Selem Finansman Yöntemine Dayalı Bir Model nerisi”. Turkish Studies-Economics, Finance, Politics, 14/2 (2019), 536-537.

(Accounting and Auditing Organisation for Islamic Financial Institutions - AAOIFI) tarafından tanımlanan ve onaylanan 14 adet sukuk çeşidi bulunmaktadır.”¹⁹ Tüm çeşitleriyle birlikte sukukun temelinde bir varlığın bulunması bu varlıktan elde edilecek gelire veya bu varlık sebebiyle katlanılacak olan zarara da varlık sahibinin katlanmasını ifade etmektedir. Bir anlamda faizin olmadığı bir bono olarak ifade edilebilen sukuklar konvansiyonel finanstaki tahvillerin faizsiz şeklidir diye tanımlanmaktadır.

Sukuk aracını kullanan ve kullanmak isteyen çok ciddi bir müşteri kitlesi olduğu için katılım bankalarının bu konuda uzmanlaşmış çalışanlara ihtiyacı vardır. Finansal bilgi seviyesi iyi olan ve bu konudaki birikimini verimli bir şekilde aktaracak olan ekip veya ekipler kurularak katılım bankaları sukukta yol almaya çalışmalıdır. Katılım bankaları faizin olmadığı bir yatırım aracı olarak sukuklarla ilgili özel çalışmalarını yoğunlaştırırlarsa ciddi bir müşteri kitlesine hitap edebilirler. Bunu sağladıklarında konvansiyonel finans araçlarının kullanımından sukukun kullanımına ciddi sayıda bir geçişin olacağını görmek mümkün olacaktır.

2. 7. Girişim Sermayesi (Yatırım Ortaklığı)

Ekonomilerin genelinde yeni bir işe girişecek olan kişi, kurum veya kuruluşların birçoğunun finansman alanında bir desteğe ihtiyaç duydukları bilinen bir realitedir. Konvansiyonel bankaların yaptığından daha fazlasını yaparak müşterilerine bu alanda hizmet vermek isteyen katılım bankalarının kar ile zarara katılmak üzere geliştirdikleri oldukça önemli bir yere sahip olan İslami finans araçlarından bir diğeri de girişim sermayesi (yatırım ortaklığı) dir. Katılım bankalarının müşterileri ile kurdukları ortaklık türlerinden birisi olan girişim sermayesi sayesinde işletmeler finansman veya diğer hususlarda boylarını aşan yeni iş fikirlerini hayata geçirebilme imkanı bulmaktadırlar.

“Girişim sermayesi dinamik, yaratıcı ve yenilikçi ancak finansman gücü yeterli olmayan girişimcilerin yatırım fikirlerini gerçekleştirmelerine imkan sağlayan, gerektiğinde işletme ve yönetim desteği de veren, hisse senedi karşılığında sermaye aktarımı sağlayan bir finansal kaynak sağlama yöntemidir. Girişim sermayesi finansman yöntemi yoluyla dinamik, üretken, ama fikirlerini yatırım biçiminde hayata geçirecek finansal güce sahip olmayan girişimcilerin desteklenmesi arzulanmaktadır. Bu anlamda girişim sermayesi finansman modeli, iyi bir iş kurma fikrine ve gerekli girişimcilik yeteneği ve bilgisine sahip olan, ancak yeterli finansman imkanı olmayan girişimcilere, fikirlerini hayata geçirmeye imkan verecek finansmanı sağlayan bir

¹⁹ Figen Büyükkakın, Onur Önyılmaz. “Faizsiz Finansman Bonusu Sukuk ve Türkiye Uygulamaları”. Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 4/7 (Şubat 2014), 2-3.

modeldir. Yöntem “yeni fikir, buluş ve teknolojik yenilikleri, ticari bir ürün elde edebilmek amacıyla çok yönlü desteklemek” şeklinde de tanımlanabilir. Bu tanımdan anlaşıldığı üzere söz konusu yöntem, sadece finansman desteğini değil, aynı zamanda yatırıma niyetlenen girişimcilere teknik ve yönetsel destek sağlamayı da içermektedir.”²⁰

Katılım bankaları son dönemlerde yeni iş fikirlerinin yükseldiği göz önünde bulundurulduğunda girişim sermayesi konusunda müşterileri ile daha sıkı bir iş birliğine girmelidirler. Özellikle teknolojinin hızla yaygınlaştığı günümüz dünyasında yapay zekadan robotlara, yazılımdan teknolojik buluşlara kadar çok farklı alanda yeni iş fikirleri neticesinde oluşan buluşların ticari alanda daha fazla yer aldığını görüyoruz. Tüm bunların her anlamda katılım bankaları tarafından karşılıklı risklerin paylaşıldığı ortaklık yöntemi olan girişim sermayesi ile desteklenmeleri hem katılım bankalarına hem işletmelere hem de ekonomilere ciddi kazanımlar sağlayacaktır. Bu sebeple de katılım bankalarının bankacılık sektöründeki etkinliği de artmış olacaktır.

3. KATILIM BANKALARININ TARİHİ GELİŞİMİ

Tarihin başlangıcıyla birlikte insanoğlunun yaratılışına uygun davranış kalıplarını benimsediği bilinmektedir. Hayatın her alanında bunun örneklerini rahat bir şekilde görmek mümkündür. Aynı şekilde finansal piyasalarda da insanoğlunun ortaya koyduğu emeğinin karşılığını almak istemesi normal karşılanacak bir durumdur. Bu sebeple de emeğin, riskin ve kazanımın paylaşılması üzerine kurulacak bir finansal sisteme ihtiyaç duyulmuştur. İslami finans ve katılım bankacılığı insanlığın duyduğu bu ihtiyacın giderilebilmesi amacıyla ortaya çıkmıştır.

“Günümüzdeki modern finans sisteminin başlangıcı XV. yüzyılda İtalya’da Leonardo da Vinci’nin arkadaşı Matematik Profesörü Luca Pacioli’nin Aritmetik kitabına eklediği “çift düzen muhasebe sistemi” olarak değerlendirilmekle birlikte esasen XVII. yüzyılda modern bankaların ilk örnekleriyle birlikte İngiliz ve Hollandalılar’ın Doğu ve Batı Hint Kumpanyaları ilk çok ortaklı “Anonim Şirketler” olarak kurulması ve bu şirketlerin hisse senetlerinin önce Amsterdam arkasından da Londra Borsalarında alınıp satılmasıyla atılmış olduğu söylenebilir. Bu şirketlerin en önemli faaliyet alanı o zamana kadar daha çok müslüman tüccarların etkin olduğu ipek ve baharat yollarına alternatif güzergahlar üzerinden Asya, Afrika ve Akdeniz ticaretinin tekeline ele geçirmek oldu. Önceleri Asya ve Afrika kıyılarında bir çok farklı etnisite, dil, din ve kültüre mensup tüccar ve işadamlarının serbestçe iştirak

²⁰ M. Kemalettin Çonkar. "Bir İslami Finansman Aracı Olarak Girişim(Risk) Sermayesi Finansman Yöntemi: İşleyişi, Finans Sistemimize Katkıları". International Journal of Islamic Economics and Finance Studies 3 / 2 (Temmuz 2017), 103-104.

ettiği uluslararası ticaret bu coğrafyalara Avrupalılar'ın gelmesiyle yerini hızla tekellere bırakmaya başladı.”²¹

“1970’lerin ortalarından günümüze kadar İslami bankacılık hız kesmeden büyüdü. İslami bankalar zamanla küresel finansal piyasaların önemli birer aktörleri olmuşlardır.”²² Bu aktörlerin finansal piyasalardan etkinlikleri ölçüsünde pay almaları başarılarında ki önemli etkenlerin başında gelmektedir.

“Ülkeler ekonomik büyüme için üretim kapasitelerini artırmaya çalışmaktadır. Üretim faaliyetleri için gerekli olan finansmanın sağlanmasında geçmişte konvansiyonel bankalar ağırlıktayken günümüzde İslami bankalar da bu konuda pay sahibidir. Hatta doğrudan ticaretin finansmanına yönelik olması sebebiyle İslami bankacılık kuruluşları üretimin finansmanında daha önemli rol oynamaktadır. Ekonomik büyümeye katkı sağlamaları İslami bankacılığın yükselişini sağlayan temel sebeplerin başında gelmektedir. Bu sebeple Dünya’da İslami bankacılığa verilen önem artmaktadır.”²³ Özellikle reel sektörün aradığı maliyeti daha düşük ve risk paylaşımını esas alan finansal araçların İslami bankacılık tarafından karşılanması önümüzdeki süreçte de bu bankalara olan ilginin artmasının esas sebepleri arasında olacaktır.

“Modern anlamda İslami finans ve bankacılık uygulamaları 1960’lı yıllara dayanmasına rağmen özellikle 1980’li yıllardan sonra Suudi Arabistan, Malezya, Pakistan, Dubai, Katar, Bahreyn, Kuveyt, Türkiye, İngiltere, Lüksemburg, Singapur ve Hong Kong gibi ülkelerin gündemine girmeyi başarmıştır. Dünyada hali hazırda Faizsiz finansla ilgili olarak üç ana akım olduğu kabul edilmektedir. İlk ana akım Bahreyn, Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Umman gibi Körfez ve Ortadoğu ülkelerinden oluşmaktadır. İkinci ekol ise Endonezya, Malezya, Brunei ve Pakistan gibi Müslüman ülkelerin yaşadığı uzak doğu bölgesidir. İslami bankacılıkla ilgili üçüncü akım ise, İngiltere, Hong Kong, Lüksemburg, Almanya, Singapur ve Amerika gibi gayrimüslim nüfusun yoğun olduğu ülkelere oluşmaktadır. Dünya uygulamalarında bankacılık sisteminin tamamının İslami ilkelere uygun olduğunu iddia eden iki ülke Sudan ve İran’dır. Türkiye, Malezya, Pakistan ve Suudi Arabistan gibi ülkelere ise hem faizli bankacılık ve hem de faizsiz

²¹ Mehmet Bulut. “Modern İktisat-Finans Geleneği ve Osmanlılar”. İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi, 3/1 (2017), 48.

²² Christine Mallin, Hisham Farag, Kean Ow-Yong. “Corporate Social Responsibility and Financial Performance in Islamic Banks”. Journal of Economic Behavior & Organization, 103/Supplement (July 2014), 22.

²³ Mustafa Tevfik Kartal, Cüneyt Hakan Demir. “Türkiye’de Katılım Bankacılığında Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı Üzerine Bir İnceleme ve Yöntem Önerileri”. İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi, 3/1 (2017), 90.

bankacılık uygulamaları beraber görülmektedir. İkili sistemin benimsendiği ölkelerde bile uygulamada bazı farklılıklara rastlanılmaktadır. Örneğin, Malezya'da faizsiz bankacılığı büyütebilmek için 2000'li yıllarda ayrı bir iştirak kurmadan pencere bankacılığı (window banking) ile faaliyet yürütölmesi kolay iken son yıllarda pencere bankacılığının azaltılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmektedir. Ölkemizde mevduat ve katılım bankalarının fon toplama yöntemleri ve faaliyet alanları belirgin bir şekilde farklılaştırıldığı için Türkiye'de pencere uygulaması bulunmamaktadır. Ancak kalkınma ve yatırım bankalarının İşlam Kalkınma Bankası gibi kuruluşlardan temin ettikleri fonları İşlami esaslara uygun yerlere kanalize edilebilmesi açasından sadece sınırlı oranda söz konusu bankalara pencere uygulamasına izin verilmiştir.”²⁴ Bunun sayesinde elde edilen fonların kullanım alanları gerek sektörel bağlamda gerekse de ekonominin her noktasında kullanılabilmesi anlamında geniş bir habitat oluşturulmuştur. Katılım bankaları için habitatın geniş olması demek İşlami finans araçlarının daha geniş kitlelere ulaştırılması anlamını taşıyacağı için pencere uygulaması çok büyük önem taşımaktadır.

Tablo 1: Türkiye'de İşlami Finans Alanında Yaşanan Önemli Gelişmeler

YIL	GERÇEKLEŐEN OLAY
1983	• Özel Finans Kurumları ile İlgili Bakanlar Kurulu Kararı
1985	• Al Baraka Türk ve Faisal Finans Kurumu'nun Kurulması
1989	• Kuveyt Türk Finans Kurumu'nun Kurulması
1991	• Anadolu Finans Kurumu'nun Kurulması
1995	• İhlas Finans Kurumu'nun Kurulması
1996	• Asya Finans Kurumu'nun Kurulması
1999	• ÖFK'ların Bankalar Kanunu Kapsamına Alınması
2001	• Özel Finans Kurumları Birliği'nin Kurulması • Faisal Finans Kurumu'nun İşminin Family Finans Olarak Değiştirilmesi

²⁴ Abdurrahman Çetin. "Türkiye'de Finansal Tabana Yayılmanın Artırılmasında Katılım Bankacılığının Rolü ve Önemi". Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 16/16 (2020): 158-159.

<p>2005 • 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun Yayınlanması</p> <p>2005 • ÖFK'ların isminin "Katılım Bankası" Olarak Değiştirilmesi</p> <p>2005 • Özel Finans Kurumları Birliği'nin İsmi Türkiye Katılım Bankaları Birliği Olarak Değiştirilmesi</p> <p>2005 • Faisal Finans ve Anadolu Finans'ın Türkiye Finans Katılım Bankası Adı Altında Birleşmeleri</p>
<p>2009 • İlk Katılım Sigortacılığı Şirketi Neova Sigorta'nın Kurulması</p>
<p>2010 • Sukuk ile İlgili İlk Düzenlemenin SPK Tarafından Yapılması</p> <p>2010 • Kuveyt Türk Tarafından İlk Sukuk İhracının Yapılması</p>
<p>2011 • Katılım 30 Endeksi'nin Yayınlanması</p> <p>2011 • İhlas Finans'ın İflası</p>
<p>2012 • Hazine Müsteşarlığı Tarafından İlk Devlet Sukuku İhracının Yapılması</p>
<p>2013 • SPK Tarafından Sukuk ile İlgili İkinci Bir Tebliğ Yayınlanarak 2010'daki Düzenlemenin Yürürlükten Kaldırılması</p> <p>2013 • Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans Çalıştayı'nın Düzenlenmesi</p>
<p>2014 • Katılım 50 Endeksi'nin Yayınlanması</p> <p>2014 • Katılım Sigortacılığı Derneği'nin Kurulması</p> <p>2014 • İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı Eylem Planı İçerisine Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans Sisteminin Geliştirilmesinin Dahil Edilmesi</p>
<p>2015 • Ziraat Katılım'ın Kurulması</p> <p>2015 • Bank Asya'nın TMSF'ye Devredilmesi</p> <p>2015 • Faizsiz Finans Koordinasyon Kurulu'nun Kurulması</p>
<p>2016 • Vakıf Katılım'ın Kurulması</p> <p>2016 • Ziraat Portföy Katılım Endeksi'nin Yayınlanması</p>
<p>2017 • Katılım Sigortacılığı ile İlgili İlk Düzenlemenin Hazine Müsteşarlığı Tarafından Yapılması</p> <p>2017 • BDDK Tarafından Faizsiz Finans Kanun Taslağının Hazırlanması</p>

2018 • BDDK Tarafından TKBB Bünyesinde Merkezi Danışma Kurulu'nun İhdas Edilmesi

2018 • TKBB Tarafından Danışma Kurulunun Oluşumu, Görev, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ'in Yayınlanması

2019 • Türkiye Emlak Katılım Bankası'nın Kurulması

Kaynak: Güçlü & Kılıç, 2019:283, İslami Finansın Türkiye, ABD, İngiltere ve Malezya'da Gelişimi

Katılım bankalarının kurulma kararı 1983 yılında alındıktan sonra 1985 yılı ile ilk katılım bankasının kurulmasıyla Türkiye'de hızlı bir gelişim seyri bu bankalar için başlamış oldu. Konvansiyonel bankaların çalışma prensiplerinden farklı prensiplerle yola çıkan ve çalışmalarını İslami kurallar çerçevesinde yürütmeye çalışan katılım bankalarının özellikle son 5 yılda kamu bankaları tarafından da bu sektöre yönelimin fazla olmasıyla ciddi bir büyüme potansiyelinde olduğu görülmektedir. Özellikle kriz zamanlarında daha çok reel sektörlerle çalışma olanakları fazla olduğundan katılım bankalarının bu dönemlerde konvansiyonel bankalara oranla zararları yok denecek kadar az olmaktadır. Bu sebepten ötürü de müşteri portföyleri günden güne artış göstermektedir.

“Türkiye’de katılım bankacılığının gelişiminde; faiz endişesi nedeniyle klasik bankalarla çalışmak istemeyen tasarruf sahiplerinin atıl fonlarını ekonomiye kazandırabilmek, Türkiye’nin İslam ülkeleriyle olan ilişkilerini geliştirmek ve petrol zengini İslam ülkelerindeki fonları ülkeye çekebilmek amaçlanmaktadır. Bankacılık Kanunu’na göre katılım bankaları, cari ve katılım hesabı adı altında fon toplayabilmekte ve katılım hesabı sahipleri bankanın işlemlerinden doğacak kâr ve zarara ortak olabilmektedir. Fon kullandırmada ise; kâr/zarar ortaklığı yöntemi, üretim desteği sağlama ve finansal kiralama olmak üzere başlıca üç yöntem kullanılmaktadır. Katılım bankaları ticaret ve sanayi kesimine nakit kredi yerine, yasal mevzuatın öngördüğü tekniklerle finansman desteği sağlamaktadır. Katılım bankaları bu finansman teknikleri yoluyla sadece üretime ve sınai, ticari ve sabit sermaye yatırımı şeklinde reel ekonomiye fonları kullandırmaktadır. Kullanılan fonlar üretim ve ticari alan dışına kaymadığından, kullanılan fonların geri ödenmeme riski de düşük olmaktadır.”²⁵ Durum böyle olduğu için de katılım bankaları devamlı kar etmekte ve elde ettikleri kardan da katılım hesaplarına her zaman kar payı dağıtmaktadır. Yastık altında kalan

²⁵ Pınar Pehlivan. “Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi”. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16/31 (Nisan 2016): 305.

değerli madenlerin ve paraların katılım bankalarında değerlendirilmeleri ekonomi için ciddi bir sermaye ihtiyacını karşılayabilme görevi görmektedir.

4. KATILIM BANKALARININ VARLIK SEBEPLERİ

“İslami bankacılık sistemi, gerek dünyada gerekse ülkemizde geleneksel bankacılığın bir alternatifi olarak görülmektedir.”²⁶ “İslam, neyin makul ve meşru olduğu ve neyin zararlı ve yasak olduğu konusunda geçmişten geleceğe uzanan değişmez bir bakış açısına sahiptir.”²⁷ “İslam ekonomisi düşüncesinden ortaya çıkmış olan İslami finans, son yıllarda uluslararası finans sistemi içinde gelişmeye devam etmektedir.”²⁸ Finansal piyasalara bakıldığında sadece konvansiyonel finans kuruluşlarının sistem içerisinde bulunması piyasaların tekdüze çalışmasına sebep olabilecek bir durum olarak değerlendirilmektedir. Hayatın her safhasında olduğu gibi finansal piyasalarda da çeşitlilik gerek müşterilerin gerekse de piyasaları oluşturan kuruluşların lehine bir durumdur. Çeşitliliğin artması rekabetinde artması anlamına geleceği için müşterilerin hareket alanı ve bu alan içerisinde ki ürün farklılaşması da aynı oranda artmış olacaktır.

“Katılım bankalarının kuruluş felsefesine ve finansal dünyadaki rolüne bakıldığında sistemde olması gereken bir finansal aracı kurumdur. Finansal sistemde kendisinden beklenen; âtil fonları sisteme aktarmak, dinî kaygıları gereği piyasadaki finansal uygulamalardan uzak duran kişilere yatırım fırsatı sunmaktır. Dinî beklentiler ve kaygılar etrafında kurulan bu finansal kurumlar, aynı zamanda konjonktürel finansal sahada oldukları için güncel beklentilere de cevap verebilme çabasındadırlar. Geleneksel bankacılık faaliyetleri yapan bankalar finansal piyasalarda günün şartları neyi gerektiriyorsa bu şartlara uymakta herhangi bir ikileme düşmezler. Kapitalist sistem o anda neyi gerektiriyorsa ona göre hareket etme serbestliği vardır. Ancak, katılım bankalarının böyle bir özgürlüğü mevcut değildir.”²⁹ İslami kurallar çerçevesinde hareket etme zorunluluğu aslında katılım bankaları diğer banka türlerinden ayıran en önemli özellik konumundadır.

“İslam düşüncesinde yaşam, tüm insanların hem maddi hem manevi gereksinimlerini dengeli bir biçimde karşılayarak memnuniyeti sağlayan refah

²⁶ Özkan Şahin, Elyesa Yılmaz. “Öğrencilerin Girişimcilik Niyetleri ve İslami Finans Algı Düzeylerine Yönelik Bir Araştırma: Düzce Üniversitesi Örneği”. *Bilgi ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 22/1 (2020): 132.

²⁷ Baker Ahmad Alserhan. *The principles of Islamic Marketing*, (USA: Routledge, 2011), 1.

²⁸ Bünyamin Er, Yusuf Güneysu. “The Effect of Political Identity Definition on Islamic Finance Perception in Turkey”. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 8/15 (Spring 2019): 52.

²⁹ İsmail Çelik. "Din ve Kapitalizm Kıskaçındaki Katılım Bankalarının Geleceği". *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1/2 (Ağustos 2015): 93.

kavramıyla tanımlanmaktadır.”³⁰ “Katılım bankacılığı temelde İslam bankacılığı ile özdeşleştirilmektedir. Kutsal kitap Kuran ve Sünnetler birçok alanda olduğu gibi ekonomik alanda da insanların hayatını düzenleyici kurallar koymuştur. İslamiyet’te yasaklanan faiz, İslam ülkelerinde alternatif bir bankacılık sistemi arayışını zorunlu kılmıştır. Bu faizsiz sistemi ortaya çıkaran nedenler dini, ekonomik ve sosyal nedenler olmak üzere üç noktada ele alınmaktadır.

i) Dini Nedenler: Faizsiz bankacılığın ortaya çıkmasının en önemli nedeni, İslamiyet’te faizin haram kılınmasıdır. Ekonomik alanda önemli faaliyetler gerçekleştiren Müslümanların birikimlerinin ekonomiye kazandırılması ve kaynağa ihtiyaç duyan firmalara aktarılması gerekmektedir. İşte bu düşünceyle ortaya çıkan faizsiz bankacılık, sadece İslam ülkelerinde değil, diğer dinlere mensup ülkelerde de benimsenmiştir.

ii)Ekonomik Nedenler: Petrol zengini olan ülkelerin kaynaklarının batılı ülkelere kaymasını önlemek, ticari bankaların uzun vadeli kalkınma projelerini desteklemekte isteksiz olması ve fonları daha çok ortaklık ve üretim esasına göre kullanarak işletmelerin verimliliğinin kontrol edilebilmesi gibi ekonomik nedenler katılım bankacılığının benimsenmesini hızlandırmıştır.

iii)Sosyal Nedenler: Faizsiz bankacılık ile ekonomik sistem içerisindeki farklı gelir gruplarının arasındaki dengesizliğin azaltılması, faizden dolayı meydana gelebilecek sebepsiz zenginleşme ve emek arz edenlerin aleyhinde gelişen sosyal adaletsizliklerin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.”³¹

Dini, ekonomik ve sosyal nedenlerle birlikte katılım bankaları kişilerin veya şirketlerin finansman ihtiyacını gidermek konusunda piyasalarda oldukları konumdan daha da etkili bir konumda olabilme kapasitelerine sahiptirler. Ancak bu kapasitelerinin geri kalmasına sebep olan konularda daha sıkı çalışmalar yapmaları durumunda olması gereken konumlarda olabileceklerdir. Bu anlamda ilgili eksiklerini hızlı bir şekilde belirleyerek eksikliklerin giderilmesi neticesinde yollarına devam etmeleri etkinliklerini en iyi seviyeye getirecektir.

³⁰ Gillian Rice. “Islamic Ethics and the Implications for Business”. Journal of Business Ethics, 18/4 (1999): 346.

³¹ Pınar Pehlivan. “Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi”. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16/31 (Nisan 2016): 300-301.

5. KATILIM BANKALARININ FON TOPLAMA VE KULLANDIRMA METODLARI

“Faizsiz bankaların pek çoğu, cari hesaplarında vadesiz mevduat olarak yüksek tutarda fon tutmaktadırlar ve bu fonlar herhangi bir zamanda geri çekilebilmektedir. Bazı faizsiz bankalar, cari hesapların küçük bir kısmı ile yatırım yapmaktadırlar. Bu durumda faizsiz bankalar, kısa vadeli likidite yönetim araçlarına sahip olmadıklarından yüksek miktarda fon, bankada atıl olarak kalabilmektedir.”³² Katılım bankaları fon toplama ve topladıkları fonları finans araçlarıyla kullanarak ekonomilere hareketlilik getirmeyi amaç edinmiş kurumlardır. Verimli bir şekilde fonları toplayarak aynı zamanda da en iyi şekliyle fonları piyasalara cansuyu olabilecek bir ortamda kullanılmak amacını güderek hareket etmektedirler. Bu amacın dışında hareket eden katılım bankalarının ömürlerinin çokta uzun olmadığı görülmüştür. Faizsizlik prensibi temelinde inşa edilen katılım bankaları her ne olursa olsun bu temel prensibin dışına hiçbir şekilde çıkmadan hareket etmelidirler. Konvansiyonel bankaların bakış açısından tamamen farklı bir bakış açısına sahip olan katılım bankalarının müşterileriyle karlılığın üzerinde manevi bir bağ kurmaları gelecekte açısından önemlidir. Çünkü müşteri portföylerine bakıldığında müşterilerinin büyük bir çoğunluğunun tamamen manevi duygularla bu bankalarla çalıştıkları sonucuna ulaşılır. Bu özellik göz önüne alındığında aradaki manevi bağ güçlendirmenin etkisinin büyük olacağını kestirmek mümkün olmaktadır. Katılım bankalarının müşterileri gerek manevi gerekse de maddi çıkarlarını göz önünde bulundurarak katılım bankalarından İslami finansal araçları kullanarak büyük oranlarda fonlar kullanmaktadırlar. Kullanılan fonların büyüklüğü her geçen yıl daha da artmaktadır. Artışın devam etmesiyle bankacılık sektöründe katılım bankalarının payları da aynı yönde artış kaydetmektedir.

Tablo 2: Türkiye’de Katılım Bankalarının Kullandığı Fonlar

Albaraka Türk Katılım Bankası	Emlak Katılım Bankası	Kuveyt Türk Katılım Bankası	Türkiye Finans Katılım Bankası	Vakıf Katılım Bankası	Ziraat Katılım Bankası	2020 / 4. Dönem
42.416	13.599	79.054	47.740	29.424	43.360	255.592

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), “Aranan: Katılım Bankaları Mukayese” Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2021

³² Hennie Van Greuning, Zamir Iqbal. Risk Analysis for Islamic Banks, (USA: The World Bank, 2008), 155.

Türkiye’de bulunan katılım bankalarının kullandırdığı fonlara baktığımızda 2020 yılının son çeyreğinde bir önceki yılın son çeyreğine oranla 45.1 % oranında bir artış olmuştur. Bir yıl içerisinde kullanılan fonların bu oranda artması katılım bankaları tarafından büyük bir başarıya imza atıldığını göstermektedir. Tabloya bakıldığında en fazla fonu Kuveyt Türk Katılım Bankasının kullandırdığı görülmekte olup ardından sırasıyla Türkiye Finans Katılım Bankası ve Ziraat Katılım Bankası gelmektedir. Ziraat Katılım Bankasının kuruluşu Albaraka Türk Katılım Bankasından çok sonraları olmasına rağmen kullandırmış olduğu fonlarda daha yüksek bir oran yakalamıştır. Bundan ötürü de önümüzdeki yıllarda kamu katılım bankalarının sektörde daha aktif olacağını şimdiden söylemek mümkündür.

“Katılım bankalarının fon toplamak için kullandıkları yöntemler;

- Cari Hesaplar
- Vedia Sözleşmesi
- Karz-ı Hasen Sözleşmesi
- Yeni Bir Akit

Fon kullandırmak için kullandıkları yöntemler ise;

- Murabaha
- Müşareke
- Mudarebe
- Selem
- İcara
- Sukuk.”³³
- Girişim Sermayesi

³³ Alpaslan Alkış, “İslam Hukukunda Katılım Bankacılığı Fon Toplama ve Kullandırma Yöntemleri”. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2/3 (2018): 122-123.

Tablo 3: Türkiye’de Katılım Bankaları ve Bankacılık Sektöründe Kullandırılan Fonlar

KATILIM BANKALARI (2021 MART)	BANKACILIK SEKTÖRÜ (2021 MART)
266.785	3.952.915

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), “Aranan: Sektör Mukayese” Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2021

Bankacılık sektörü ile katılım bankalarının kullandırmış oldukları fonlara bakıldığında aralarında çok ciddi bir farkın olduğu görülmektedir. Bu farkın sebebi katılım bankalarının gerek sayı, gerek hacim, gerek şube sayısı ve gerekse de büyüklükleri anlamında konvansiyonel bankalardan çok gerilerde olmasından kaynaklanmaktadır. Ama katılım bankaları her yönde olduğu gibi kullandırdıkları fonlar anlamında da her geçen gün büyüme göstermektedirler. Ekonomik konjonktürün gidişatı da bütüncül anlamda değerlendirildiğinde katılım bankalarının gelişim gösterebilmesi için son derece uygun konumdadır. Çünkü faiz baskısı altında üretim yapmanın ve büyümenin çok mümkün olmadığı aslında her geçen gün biraz daha iyi anlaşılmaktadır. Bu ortamda katılım bankaları müşterileri ile daha sıkı bir iletişim içerisine girdikleri taktirde sahip oldukları araçları müşterilerine iyi anlatabilirlerse büyümemeleri için hiçbir sebep yoktur.

“Katılım bankacılığı bireysel bankacılık, ticari bankacılık ve yatırım bankacılığı alanlarında hizmet yürütmektedir. Bankacılık işlemleri açısından katılım bankacılığı ile faizli bankacılık arasındaki temel farklılık, fon toplama ve fon kullandırma usullerindeki farklılıklardır. Katılım bankacılığı, faizli bankaların yaptığı gibi hakiki veya tüzel kişiliklerin biriktirdikleri tasarrufları toplama fonksiyonu gerçekleştirmektedir. Fon toplama genellikle cari hesaplar ve katılma hesapları şeklinde olmaktadır. Katılım bankaları hesapları işletirken dini kurallara uygun hareket etmektedirler. Katılım bankacılığında cari hesaplar üç temel yaklaşım içinde ele alınmaktadır. Bunlar, vedia yaklaşımı, karz-ı hasen yaklaşımı ve yeni bir akit yaklaşımıdır. Katılma hesabı yoluyla fon toplama çoğunlukla “mudaraba” sözleşmesi yöntemiyle gerçekleştirilmektedir.”³⁴ Katılım bankaları hem fon topladıkları fonlarda hem de kullandırdıkları fonlarda daha çok manevi hassasiyetlerle hareket eden bir müşteri kitlesine hitap etmektedirler. Bunun bilincinde olmak zorunda olan katılım bankalarının fon toplama veya fon kullandırmada aktif olarak kullandıkları her metotta İslam dininin emir ve yasalarına göre hareket etmesi kuruluş amaçlarına ne kadar bağlı olduklarını gösterecek olan temel bir husustur.

³⁴ Alpaslan Alkış, “İslam Hukukunda Katılım Bankacılığı Fon Toplama ve Kullandırma Yöntemleri”. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 2/3 (2018): 132.

Bunlarla birlikte fon kullandırmak için kullanılan yöntemleri daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak inceledikten sonra bu yöntemlerin kullanım oranlarının artırılması katılım bankalarının asli görevleri olduğunun altını çizmek son derece önemli bir konudur.

6. ARAşTIRMA VE ANALİZ

Faizin olmadığı ekonomik bir yapıda hem insanların hem de işletmelerin finansal ihtiyaçlarının giderilme maliyetleri çok daha uygun seviyelerde gerçekleşebilir. Özellikle faizin emek ve alınteri ile kazanılan kazancı ne kadar erittiği düşünöldüğünde bu maliyetlerin hangi noktalarda gerçekleştiği çok daha rahat anlaşılabilir. Katılım bankalarının kuruluş amacının faizsiz bir finansal yapıda hareket etmek olduğu göz önüne alındığında aslında üzerlerinde ki yükünde ne kadar ağır olduğunun farkına varmak mümkündür. Gerek katılım bankalarını bu ağır yükün altından biraz olsun kaldırmak gerekse de hitap ettikleri müşteri kitlesinin artırılması noktasında katılım bankalarına yardımcı olabilmek için İslami finans araçlarının bilinir olmasının ne kadar önemli olduğunun bilincinde hareket edilerek bir araştırma yapılmaya çalışılmıştır. Daha önce yapılan akademik çalışmalarda konunun bu şekilde incelenmediği anlaşıldığından bu çalışmamızın katılım bankalarına ve katılım bankası müşterilerine bir yol haritası çizebileceğinin önemine binaen araştırma ortaya konulmuştur. Ayrıca katılım bankalarının finans sistemi içerisinde daha aktif olmasıyla hem kendileri hem de müşterilerinin kazançlı çıkacağı realitesi iyi bilinmelidir.

Katılım bankalarının sahip oldukları finans araçlarının kullanım oranlarının artırılması için müşterileri ile kurmuş oldukları iletişim ve müşterilerine bu araçları anlatmaları ile bu araçların kullanım oranlarının artması arasında bir ilişki olup olmadığının araştırılması için sözlü görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme yapılan kişiler katılım bankalarının çalışanları ve katılım bankalarının müşterileri arasından rastgele seçilerek yapılmıştır. Katılım bankası müşterileri seçilirken müşterilerin bireysel ve kurumsal olmasına dikkat edilerek her bireysel hem de kurumsal müşterilerle görüşmeler yapılmıştır.

Yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan hususlar şunlar olmuştur;

- Katılım bankası müşterileri katılım bankalarının kuruluş amacının ve çalışma prensiplerinin konvansiyonel bankalardan her anlamda farklı olduğunu düşünmektedirler.

- Katılım bankalarının finansal krizlerden diğer bankalara oranla daha az etkilendiği gerek katılım bankalarının müşterileri gerekse de çalışanları tarafından güçlü bir şekilde ortaya konulmaktadır.
- İslami finans araçlarıyla ilgili olarak katılım bankalarının çalışanları son derece bilgi sahibi iken katılım bankalarının müşterileri finansal araçların tamamından haberdar değildirler.
- Katılım bankalarının müşterileri finansal araçların katılım bankalarında çok çeşitli olmadığını ifade etmektedirler.
- Katılım bankalarının müşterisine sunduğu finansal araçların konvansiyonel bankaların finansal araçlarına oranla az olmasının sebebinin İslami kurallar çerçevesinde bu finansal araçların oluşturulduğunun farkında olan katılım bankası müşterisi genele göre daha az orandadır.
- Katılım bankalarında riskin tam anlamıyla paylaşıldığı konusunda gerek çalışanlar gerekse de müşteriler görüş birliği içerisindedirler.
- Katılım bankası çalışanları müşterileri ile iyi iletişim kurduklarını düşünmektedirler.
- Katılım bankası müşterileri katılım bankaları tarafından kendileriyle iletişimleri konusunda bazı aksaklıklar olduğu yönünde düşünceler beyan etmektedirler.
- İslami finans araçları müşterilere iyi ve etkili anlatılırsa bu araçların kullanım oranları yükselecektir.
- İslami finans araçlarının anlatımı için öncelikle katılım bankalarının müşterileri ile çok etkili bir iletişim kurmaları gereklidir. Bu iletişimi sağlayabilmek için katılım bankalarının çalışanlarının eğitilmeleri çok önemlidir.
- Güçlü iletişim ve sade anlatım İslami finans araçlarının kullanım oranlarını pozitif yönde etkileyecektir.
- Zayıf iletişim ve etkisiz anlatım İslami finans araçlarının kullanım oranlarını artırmayacak hatta düşürecektir.

SONUÇ

İslami finans araçlarının yaygın kullanımı katılım bankaları açısından önemli bir başarı ölçütü olarak görüldüğünden bu konuda bankaların verimli bir şekilde çalışmalarını gelişimleri açısından son derece önemlidir. Her bir İslami finans aracının ayrı özelliği olmasından ötürü her birinin farklı yönleri ön plana çıkarılarak katılım bankalarının çalışma yapmaları sağlanmalıdır. Yapılacak çalışmalarda katılım bankasının bulunduğu ülkenin ve coğrafyanın bütün özellikleri göz önüne alınmalı ve çalışmanın çerçevesi başarı amacıyla çizilmelidir. Mudarebe, müşareke, icara, sukuk, selem ve murabaha olmak üzere şeriat alimleri tarafından kabul edilmiş altı farklı İslami finans aracının yanında bir de girişim sermayesinin eklenmesiyle toplamda yedi adet İslami finans aracı bulunmaktadır. Bu araçların dışında da araçlardan bahsetmek mümkündür fakat bunlar şeriat alimleri tarafından kabul görmediği için çalışmamızda İslami finans aracı olarak sadece yedi araçtan bahsedilmektedir.

Emek ve sermayenin ortaklığı temelli mudarebe aracında yatırım ortaklıklarının en sık şekilde kullanıldığını görmek mümkündür. Katılım bankalarının sadece emek konusunda uzmanlaşmış fakat sermayesi olmayan şirketlerle iyi ilişkiler kurarak mudarebe finans aracıyla eksik kaldıkları sermaye konusunda yardımcı olmaları önemlidir. Bu yüzden emeğin yoğun olduğu sektörlerle yapılacak görüşmeler ve toplantıların sayıları artırılmalıdır. Çalışanın alimteri kurumadan hak ettiği kazancın kendisine verilmesi noktasında çok hassas olan İslam dini emek sarf edenin hakkını en üst seviyede korumaktadır.

Ortaklık finansmanı şeklinde de tanımlanan müşareke finans aracının kullanım oranının artırılması için de katılım bankaları çalışmalar yapmalıdır. Çalışmaların başlangıç noktasını müşarekenin ne olduğu nasıl kullanılabilirdiği ve ne gibi faydalar sağladığı konularında katılım bankası çalışanlarının eğitilmeleri oluşturmalıdır. Sonrasında etkili bir şekilde müşterilere bilgi aktarımı yapılarak müşarekenin kullanım oranlarının mümkün olan en üst seviyelere çıkarılması büyük bir olasılıktır. Reel sektörde özellikle üretim yapan işletmelerin rahat bir şekilde kullanabilecekleri bir İslami finans aracıdır. Bu araçta karın önceden belirlenen oranlarda zararın ise her bir ortağın sermaye oranında olmasından ötürü çok tercih edilen bir araç olması sonucu ortaya çıkmaktadır. Katılım bankaları her türlü sektöre bu aracı iyi anlatabilirse kullanım oranlarını en üst seviyeye çıkarabileceklerdir. Aynı zamanda müşareke ile ortaklık kültürü de daha geniş kitleler tarafından benimsenecektir. Ortaklık kültürü işletmelerin büyümesi ve finansal sorunların daha rahat bir şekilde çözülebilmesi için desteklenmesi gereken bir kültür çeşidi olarak bilinmelidir.

Herhangi bir mal veya ürünün maliyeti üzerine belirli bir miktarda kar eklenerek müşteriye satılması konusunu temel edinen murabaha ile reel sektörün her bir kolunun finansman ihtiyaçları faiz olmadan çözümlenmektedir. Yaygın bir kullanım alanı olmasından ötürü ve konvansiyonel bankaların benzer nitelikteki finansal araçlarına göre maliyeti çok daha düşük olan murabahanın kararlı bir çalışma sistematiğiyle kullanım oranları çok daha iyi noktalara gelebilir. Her sektörde çok rahat kullanım alanına sahip olan murabaha sağladığı avantajlarla işletmelerin rahat nefes almalarına sebep olmaktadır. Katılım bankaları murabahanın kullanımını artırabilmek adına sektörel çalışma grupları oluşturarak tüm yönleriyle murabahayı anlatmalıdırlar. Murabaha kullanım kar payı oranları verimlilik baz alınarak uygulandığında işletmelerin sektör ayrımı yapmaksızın tercih edecekleri bir finansal araç olması mümkündür. Her bir İslami finansal aracın kendine has özellikleri kullanılarak işletmelerin kullanımlarına sunulması bu konuda ki başarıyı etkileyecek bir diğer etmendir.

Finansal kiralama yöntemi diye de tanımlaması yapılabilen icara finans aracıyla şirketler satın almak istedikleri herhangi bir makine veya ekipmanı çok rahat şartlarda elde etmektedirler. Katılım bankaları icaranın kullanım oranının artırılması amacıyla da konvansiyonel finasta ki leasing işlemlerinde piyasa faiz oranlarının baz alınarak kiralamalar yapıldığını fakat icarada ise kar paylarının baz alındığını şirketlere çok iyi anlatmalıdırlar. Aralarında ki bu farktan ötürü de icaranın daha uygun maliyetlerle müşteriye verilebileceğini iyi ifade edebilirlerse icaranın kullanım oranlarında çok ciddi yükselişlerin olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Bankalar bu yönde çalışmalarını sürdürmelidirler. Bu yöntem gerek konvansiyonel bankalarda gerekse de katılım bankalarında müşteriler tarafından çok tercih edilen bir yöntem olduğu için katılım bankalarının konvansiyonel bankaların müşterilerden talep ettiği bir takım masrafları talep etmemeleri durumunda müşterilerin finansal kiralama anlamında katılım bankalarına yönelmesi gayet normal karşılanmalıdır.

Bir ürün veya malın elde edilmeden önceden belirlenen bir fiyattan ileriye dönük satılması konusunu temelinde barındıran selem finans aracının kullanımının yaygınlaştırılması için selem en çok kullanıldığı sektör olan tarım sektörünün sorunlarının iyi tespit edilmesi gereklidir. Bu konuda son dönemlerde tüm dünyanın yaşadığı pandemi sürecinde tarım sektörünün önemi bir kez daha hatırlandığı için tarım alanlarının geniş olduğu ülkelerde faaliyet gösteren katılım bankalarının çok daha verimli bir şekilde çalışması gerekmektedir. Tarımın yerinin ülkelerin geleceğinde belirleyici bir faktör olacağı hiçbir zaman akıldan çıkarılmadan hareket edilmelidir. Dolayısıyla ürün elde edilmeden fiyatı belirlenip satıldığı için ürünün elde edilmesini engelleyecek tüm risklerin ortadan kaldırılması gerekmektedir ki bu finans aracına talep her zaman mümkün olsun. Bu sebeple mevsimlerin nasıl seyredeceğinin önceden

bilimsel yollarla tespit edilip ürünlerin hasadının hangi düzeylerde olacağı konusunda iyi tahminde bulunabilen katılım bankaları selemin kullanım oranının artırılmasını sağlayacaklardır. Özellikle çiftçilere selemin her yönü çok iyi izah edildiğinde konvansiyonel bankalardan bu anlamda kredi kullanan çiftçilerin birçoğunun katılım bankalarına başvurduklarını görmek son derece mümkün hale gelecektir.

Varlığa dayalı bir gelirin söz konusu olduğu faizin olmadığı bir bono olarak ta tanımlanan sukuk yatırımcısına çok ciddi faydalar ortaya koymaktadır. Sukukta ortada bir varlık olması ve bu varlığın bir gelir elde etmesi sebebiyle elde edilen gelirin müşterinin elindeki sukuk oranı çerçevesinde müşteriye verilmesi esasıyla hareket edilmesinden ötürü çok ciddi sayıda katılım bankası müşterisi tarafından bir yatırım aracı olarak kullanılmaktadır. Diğer araçların genelinde olduğu gibi sukuk konusunda da katılım bankaları sukukun sahip olduğu her türlü avantajı müşteri gruplarına tüm yönleriyle açıkladığı ve anlattığı noktalarda bu araca yönelimde artacaktır. Anlatımın açık ve anlaşılır nitelikte olmasını ön plana alacak şekilde bir çalışma sistematığıyle hareket edilirse katılım bankalarının sukukun kullanım oranlarını artırması kuvvetle muhtemel olacaktır. Katılım bankalarının sukuk ihraç oranları her geçen yıl daha da arttığı için bu konuda yapılacak çalışmaların geliştirilmesi konusunda da katılım bankaları özel çalışma grupları kurmalıdır.

Yeni bir iş fikrinin ihtiyacı olan finansal, teknik ve yönetsel anlamda desteğin sağlanabilmesi imkanını ortaya koyan girişim sermayesi ortaklık yöntemiyle risklerin paylaşılması mümkün olmaktadır. Girişimciliğin ve girişim kültürünün her geçen gün arttığı son dönemlerde girişim sermayesine duyulan ihtiyaçta artmaktadır. Bu ihtiyacın giderilmesinde katılım bankalarının aktif rol alabilmesi için müşterileri ile samimi ve yakın ilişki kurabilmeleri son derece önemlidir. Özellikle bireysel girişim hikayelerinin arttığı gelişmekte olan ülke ekonomilerinde faaliyet gösteren katılım bankalarının girişim sermayesine en üst düzeyden önem vermeleri gerekmektedir. Katılım bankalarının müşterilerine katılım bankalarının kullanmış oldukları İslami finansman araçları içerisinde girişim sermayesi seçeneğinin de bulunduğunu anlatmaları ve bu seçeneğin hangi zamanlarda kullanılacağını özellikle vurgulamaları girişim sermayesinin kullanım oranını yakından etkileyecek bir husustur. Reel sektörlerin tamamında girişim sermayesine olan ihtiyaç her geçen gün biraz daha arttığı için bu sektörlerle daha sıkı bir iletişim ve anlatım ortaya konulmalıdır. Bunu sağlayan katılım bankalarının gerek girişim sermayesi finans aracında gerekse de diğer araçlarda bir adım daha öne gittiğini görmek oldukça büyük bir olasılıktır.

Katılım bankalarının tarihsel sürecine bakıldığında da faizsizlik prensibi üzerine kurulmalarından ötürü müşterileriyle konvansiyonel bankaların aksine manevi bir bağ kurmaları gerek İslami finans araçlarının kullanımını noktasında gerekse de yeni

katılabilecek müşterilere ulaşması noktasında çok büyük bir fayda sağlayacaktır. Fon toplama ve fon kullandırma metodlarının tamamında katılım bankası müşterilerinin İslam dininin çizdiği çerçeveye göre hareket ettikleri bilinmektedir. Bu özelliklere sahip müşterilerin katılım bankalarından kuruluş amaçlarının dışında hareket etmesini beklemeleri zaten mümkün değildir. Belirli çevreler tarafından katılım bankalarının örneğin dağıttıkları kar paylarının piyasa faiz oranıyla eşdeğer olduğu söylemleri müşterilerin bu bankalara yönelimlerini engellemek amacıyla çıkarttıkları doğru olmayan ifadeler olduğu bilinmelidir. Katılım bankalarının dağıttıkları kar payları her gün, her ay ve her yıl değişmektedir. Kar paylarını belirleyen en önemli etmenin katılım bankalarının fonlarının tamamını reel sektörlerde kullanması ve bu fonların elde ettiği karın katılım bankası müşterilerinin bankada bulunan kar ve zarara katılım hesaplarında yer alan tutarlar oranında dağıtılmasından ibaret olduğu her fırsatta bu çevrelere deklare edilmelidir. Bu konuda katılım bankalarının bir arada hareket ederek tek bir söylem birliği içerisinde olmaları kendilerini müşterilerine ve finans çevrelerine doğru anlatabilmeleri yönünden önemli bir noktadır.

Dini, ekonomik ve sosyal sebeplerden ötürü varlıklarından haberdar olduğumuz katılım bankalarının varlık sebeplerini hiçbir zaman unutmadan yollarına devam etmeleri gelişim gösterebilmeleri açısından son derece önemlidir. Bu bankalar ana gayelerinin dışına çıkmadan yollarına devam etmeyi amaç edinmelidirler. Niçin kurulduğunu unutan katılım bankalarının çok uzun süre yaşamadığı gerçeğinden yola çıkarak hareket etmek ayrıca mühim diğer bir konudur. Katılım bankaları hem tüzel kişilik olarak hem de çalışanları olarak yolculuğa çıkılan ilk gün ki gibi temiz ve saf niyetli olmalıdırlar.

Topladıkları fonları en verimli şekliyle müşterilerinin kullanımına sunma görevini tam anlamıyla yerine getirebilmek için katılım bankaları tüm güçleriyle çalışmalıdırlar. Reel sektörün faizsiz finans araçlarına ihtiyacı oldukça fazla olduğu ve bu ihtiyacın her geçen gün artması sebebiyle de katılım bankaları daha çok efor sarf etmek durumundadırlar. Ekonomiye canlılık vermek adına da en yüksek tutarlarda fon toplamak ve aynı şekilde en yüksek hacimlerde de fon kullandırmak katılım bankalarından piyasanın beklentileri arasındadır. Yatırımların önündeki en önemli engelin finansman ihtiyacı olduğu bilinerek hareket edilirse İslami finans araçlarının kullanım oranlarının yüksek olmasının ne kadar ehemmiyetli olduğu gerçeğini anlamakta o kadar kolay olur. Çünkü yatırımlarda konvansiyonel bankaların verdikleri kredilerin maliyetleri özellikle faiz oranlarının yüksek olduğu ülkelerde çok fazla olmaktadır. Yüksek maliyetlere katlanmanın zor olmasından ötürü de müşterilerin katılım bankalarına yönelmeleri söz konusu olmaktadır. Bu durumu katılım bankalarının lehlerine dönüştürmeleri hususunda çalışmalar yapmaları sonucunda müşteri sayılarında ve hacimlerinde ciddi artışlar yaşanacaktır.

İslami finans araçlarının kullanımlarıyla ilgili olarak katılım bankalarının müşterileri ile kurduğu iletişim ve müşterilerine bu araçları anlatmalarıyla araçların kullanım oranları arasında nasıl bir ilişki olduğu araştırılmaya çalışılmıştır. Bu araştırma için nitel bir araştırma tekniği olan sözlü görüşme kullanılarak hem katılım bankaları müşterileri hem de çalışanlarıyla görüşülerek geniş bir kitleye ulaşılmıştır. Müşterileri ile etkili iletişim kurmayı başaran ve İslami finans araçlarını müşterilerine iyi anlatan katılım bankalarının sahip oldukları finans araçlarının kullanımlarını artırdıkları sonucuna varılmıştır.

Yapılan araştırmayla katılım bankası müşterilerinin katılım bankalarının hangi amaç üzerine kurulduklarını çok iyi kavradıkları anlaşılmıştır. Katılım bankalarının finansal krizlerden konvansiyonel bankalara oranla daha az etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır. İslami finans araçlarını katılım bankası çalışanları çok iyi bilirken müşteriler aynı derecede bilgiye sahip değildir. Çalışanlar müşteriler ile iyi ilişkiler kurduklarını düşünürken risklerin paylaşılması konusu gerek çalışanlar gerekse de müşteriler tarafından son derece iyi bilinmektedir. Müşteriler bankaların kendileriyle çok iyi iletişim kurmadıklarını düşünmektedirler. Katılım bankaları müşterileri iyi iletişim kurarlar ise İslami finans araçlarının kullanım oranları artacaktır. Bu konuda finans araçlarının anlatımının sade ve anlaşılır nitelikte olması kullanımlarını olumlu yönde etkilerken anlatımda etkisiz tarafın olması bu araçların kullanımlarını son derece olumsuz yönde etkileyecektir. Dolayısıyla katılım bankalarının öncelikle çalışanlarını İslami finans araçları konusunda alanında uzman hocalar eşliğinde sıkı bir eğitimden geçirip sonrasında da çalışanların müşterilerle güçlü bir iletişim kurarak bunları anlatmaları bu araçların kullanım oranları anlamında oldukça önemli ve hassas bir konudur.

Çalışmamız sonucunda katılım bankalarına katılım bankaları çalışanlarına ve katılım bankası müşterilerine řu önerilerde bulunmak mümkündür;

- Katılım bankaları kuruluş amaçlarının konvansiyonel bankalardan çok farklı olduğunu her ortamda dile getirmelidirler.
- Katılım bankaları müşterilerini her konuda bilgilendirmelidirler. Bu bilgilendirmeler tüm iletişim kaynakları ve sosyal medya kullanılarak yapılmalıdır.
- Katılım bankaları finans araçlarını İslam dininin emir ve yasaklarına göre çeşitlendirmelidir.

- Katılım bankalarının çalışanları eğitimlerine ciddi anlamda önem vermeli ve kendilerini devamlı surette geliştirmelidirler. Bu eğitimlerin ana konuları etkili iletişim ve İslami finans araçları olmalıdır.
- İslami finans araçlarının tüm özellikleri katılım bankası çalışanları tarafından iyi öğrenilmelidir.
- Bu araçların katılım bankası çalışanları tarafından katılım bankası müşterilerine anlatımları etkili yapılmalıdır.
- Katılım bankası çalışanları ile katılım bankası müşterileri arasındaki iletişim güçlü olmalıdır.
- Katılım bankası çalışanlarının finans araçlarını müşterilerine anlatımları sade ve anlaşılır nitelikte olmalıdır.
- İslami finans araçlarının anlatımı için yazılı ve görsel medya ile tüm kanallar aktif şekilde kullanılmalıdır.
- Üniversitelerde İslam Ekonomisi ve Finansı bölümlerinin sayıları artırılmalıdır. Bunun için katılım bankaları yetkili kurum ve kuruluşlara bu yönde devamlı surette görüş bildirmelidir.
- Katılım bankaları müşterilerine konvansiyonel bankaların finans araçlarının maliyetleri ile İslami finans araçlarının maliyetlerini karşılaştırmalı tablolarla açıklayıcı bir şekilde anlatmalıdırlar.
- İslami finans araçlarının çeşitlendirilmeleri konusu son derece önemli olduğundan gelişen finans piyasaları katılım bankaları tarafından yakından ve ilgi ile takip edilmelidir.
- Her bir finans aracı uygun olduğu sektörler bazında değerlendirilerek müşterilerin kullanımına sunulmasına özen gösterilmelidir.

Bu çalışmamız ile İslami finans araçlarının kullanımı konusunda katılım bankalarının yapması gerekenleri tüm yönleriyle ifade etmeye çalıştık. Ortaya koyduğumuz önerilerimizle hareket eden katılım bankalarının İslami finans araçlarının kullanım oranlarının artırılmasında çok büyük bir yeri olacağını ümit ediyoruz. Bunların aksi yönünde hareket eden ve davranış gösteren katılım bankalarının ise çok büyük problemler yaşayarak finans piyasalarında tutunamayacağını söylemekte ayrıca önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkış, Alpaslan. “İslam Hukukunda katılım Bankacılığı Fon Toplama ve Kullandırma Yöntemleri”. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi 2/3 (2018), 120-133.
- Alserhan, Baker Ahmad. The Principles of Islamic Marketing. USA:Routledge, 2011.
- Altundere Doğan, Merve Büşra - Ersoy, Arif . "Faizsiz Gayrimenkul Edinmede Azalan Mülk Ortaklığı Yöntemi". Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi 12/23 (2020), 383-402. <https://doi.org/10.14784/marufacd.781520>
- Arzova, Sabri Burak - şahin, Bertaç şakir. “Tarımın Finansmanında Selem Yöntemi ve Muhasebe Kayıtları”. Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi 3/7 (2019), 32-47. <https://doi.org/10.43480/bspad.490661>
- Battal, Ünal - Yalçınkaya, Akansel. “İslami Finansman ve Havaalanı Yatırımlarının Faizsiz Finansman Araçları ile Finansmanı”. Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi 50/575 (2013), 45-58. <https://doi.org/10.48058/fpeyd.607686>
- Bulut, Mehmet. “Modern İktisat – Finans Geleneği ve Osmanlılar”. İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi 3/1 (2017), 33-59. <https://doi.org/10.30636/jief.349151>
- Büyükakın, Figen - Önyılmaz, Onur. “Faizsiz Finansman Bonusu Sukuk ve Türkiye Uygulamaları”. Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi 4/7 (2014), 1-16.
- Canbaz, Muhammet Fatih - Erden, Ahmet Sami. “Katılım Bankalarında Mudarebe Finansmanını Engelleyen Faktörler”. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi 5/4 (2020), 646-658. <https://doi.org/10.29106/fesa.795368>
- Çelik, İmran. “Meşru Bir Yatırım Aracı Olarak Mudarebe ve Günümüzde Kullanımı”. Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi 1/3 (2017), 381-396. <https://doi.org/10.32765/farabi.348450>
- Çelik, İsmail. "Din ve Kapitalizm Kısılcındaki Katılım Bankalarının Geleceği". Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 1/2 (2015), 80-97. <https://doi.org/10.26018/rteusbe.274031>
- Çetin, Abdurrahman. “Türkiye’de Finansal Tabana Yayılmanın Artırılmasında Katılım Bankacılığının Rolü ve Önemi”. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi 16/16 (2020), 155-171. <https://doi.org/10.54125/esad.700038>

Çonkar, M. Kemalettin. "Bir İslami Finansman Aracı Olarak Girişim (Risk) Sermayesi Finansman Yöntemi: İşleyişi, Finans Sistemimize Katkıları". *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies* 3/2 (2017), 100-124. <https://doi.org/10.25272/j.2149-8407.2017.3.2.05>

Demirdöğen, Yavuz. "İslami Fintek Ekosistemi Üzerine Bir Değerlendirme". *Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 2/1 (2020), 63-99. <https://doi.org/10.54503/gauniibf.734641>

Er, Bünyamin - Güneysu, Yusuf. "The Effect of Political Identity Definition on Islamic Finance Perception in Turkey". *Global Journal of Economics and Business Studies* 8/15 (2019), 52-60. <https://doi.org/10.47008/gumusgjebs.547125>

Gülençer, İlker vd. "Faizsiz Finansal Araçlarda Ölçüm Sorunları". *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi* 12/3 (2019), 787-807. <https://doi.org/10.29067/muvu.473313>

Güçlü, Fatih - Kılıç, Metin. "İslami Finansın Türkiye, ABD, İngiltere ve Malezya'da Gelişimi". *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 17/3 (2019), 271-293. <https://doi.org/10.11611/yead.569172>

Greuning, Hennie Van - Iqbal, Zamir. *Risk Analysis for Islamic Banks*. USA: The World Bank, 2008.

Huston, Sandra J. "Measuring Financial Literacy". *Journal of Consumer Affairs* 44/2 (2010), 296-316.

Kacı, Temel. "Katılım Bankacılığında Uygulanan Finansal Kiralama Yöntemindeki Risk Faktörünün İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi". *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18/3 (2020), 454-466. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.759995>

Kartal, Mustafa Tefik - Demir, Cüneyt Hakan. "Türkiye'de Katılım Bankacılığında Sorunlu Kredilerin Varlık Yönetim Şirketlerine Satışı Üzerine Bir İnceleme ve Yöntem Önerileri". *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi* 3/1 (2017), 89-115. <https://doi.org/10.30636/jief.307049>

Mallin, Christine vd. "Corporate Social Responsibility and Financial Performance in Islamic Banks". *Journal of Economic Behavior & Organization* 103/ Supplement (2014), 21-38. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2014.03.001>

Pehlivan, Pınar. “Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi”. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi 16/31 (2016), 296-324. <https://doi.org/10.30976/susead.302169>

Rice, Gillian. “Islamic Ethics and the Implications for Business”. Journal of Business Ethics 18/4 (1999), 345-358. <https://doi.org/10.1023/A:1005711414306>

Şahin, Özkan - Yılmaz, Elyesa, “Öğrencilerin Girişimcilik Niyetleri ve İslami Finans Algı Düzeylerine Yönelik Bir Araştırma: Düzce Üniversitesi Örneği”. Bilgi ve Sosyal Bilimler Dergisi 22/1 (2020), 110-136. <https://doi.org/10.55404/bilgisosyal.669261>

Şeyranlıoğlu, Onur - Karavardar, Alper. “Katılım Bankacılığında Selem Finansman Yöntemine Dayalı Bir Model Önerisi”. Turkish Studies-Economics, Finance, Politics 14/2 (2019), 523-538. <https://doi.org/10.29228/TurkishStudies.22870>

Trenovski, Borche vd. “Gelecekteki Krizleri Engellemek İçin İslami Finans Araçlarının Alternatif Olarak Kullanılmaları”. Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi 2019 Bahar (2019), 581-590.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB). “Aranan: Katılım Bankaları Mukayese”. Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2021, <https://www.tkbb.org.tr/veri/bankamukayese>.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB). “Aranan: Sektör Mukayese”. Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2021, <https://www.tkbb.org.tr/veri/sectormukayese>.

Yatbaz, Ayhan - Çatıkkaş, Özgür. “Murabaha Finansmanı Yönteminin Türkiye Muhasebe Standartları ve Faizsiz Finans Muhasebe Standartları Kapsamında Katılım Bankaları Açısından Muhasebeleştirilmesi: Karşılaştırmalı Bir Örnek Uygulama”. Muhasebe ve Finansman Dergisi 89 (2021), 1-26. <https://doi.org/10.25095/mufad.851787>

Yazıcıoğlu, İsalet Ebru - Kazak, Hasan. “İslami Finansal Enstrümanlardan Birisi Olarak Sukuk:Hibrid Sukuk İçerisinde Yer Alan Murabaha Sözleşmelerinin İslami Hükümlere Uygunluk Yönünden İncelenmesi”. Journal of Life Economics 6/1 (2019), 91-118. <https://doi.org/10.15637/jlecon.6.007>